

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francata
la redactiuni.

Anulu III.

Blasiu 1 Octobre 1889.

Nr. 1.

Partea besericésca.

**Sinodulu archidiececanu gr. catolicu tienutu
in Blasiu in 17 si 18 Septembre a. c.**

I.

Ofertulu generosu de 5000 fl. alu Escelentiei S'ale Preasantitului Metropolitu Dr. Joanu Vancea pre sém'a fondului preotiloru deficienti, precum si dorintiele exprimate de preotii archidiececani pre calea oficieloru protopopesci, cà vréu a li se impune taxe mai mari pentru fondulu preotiloru deficienti, a preoteseloru si orfaniloru de preoti — au facutu necesaria tienerea acestui sinodu. Pentru regularea acestoru fonduri si desbaterea unoru afaceri administrative, sinodulu s'a convocatu prin cerculariulu Escelentiei S'ale Preasantitului Metropolitu Dr. Joanu Vancea de datulu 19 Juniu a. c., si amesuratu acelu cerculariu s'a deschisu Marti in 17 Septembre st. n. a. c. si a tienutu tota diu'a si Miercuri in 18 Septembre.

Din gremiu s'au prezentatu la acestu sinodu 8 canonici metropolitani¹⁾, protonotariulu consistorialu Dr. Augustinu Bunea, deputatulu profesoriloru de teologia din locu Dr. Victoru Smigelski, deputatii corporiloru profesoralu dela gimnasiulu, preperandi'a si normele din locu Joanu Germanu si Georgiu Munteanu, si Damianu Elia Domsia reprezentantulu ordului s. Basiliu. Cu totulu din gremiu s'au prezentatu 13.

Din afara de gremiu s'au prezentatu cá portatori de oficie protopopesci 31, ér' cá deputati alesi de

¹⁾ Unu canonicu pre tempulu sinodului a fostu impedeatu prin morbu, ér' G. Popu nou-denumitul canonicu a venitu pre partea protopopiatului Clusiu, pre care si de presente lu administra.

preotii tractuali érase 31: cu totulu 62²⁾. Asia dara din gremiu si afara de gremiu s'au prezentatu la acestu sinodu 75 de membri din cleru.

Mai in detaiu *din clerulu din afara* cá portari de oficie protopopesci s'a prezentatu Basiliu Ratiu vicariulu foraneu alu Fagarasiului cá administratoru alu protopopiateloru Venetiei de diosu si Voilei din acelu vicariatu, Gavriila Popu canonicu metropolitanu pentru protopopiatulu vacantu alu Clusului si 9 *protopopi actuali*, cari dupa ordinea alfabetica a protopopiateloru respective suntu: 1. Simeonu Micu protopopulu Albei-Julie; 2. Joanu Moldovanu protopopulu Catinei; 3. Joanu Hossu protopopulu Cosiocnei; 4. Nicolau Solomonu protopopulu Ludosiului; 5. Joanu Moldovanu protopopulu Mediasului; 6. Basiliu Hossu protopopulu Muresiului; 7. Petru Uilacanu protopopulu Reginului; 8. Absolonu Siarlea protopopulu Sebesiului; 9. Joanu Rusu protopopulu Sibiului.

Vice-protopopi s'au prezentatu 16 si anume: 1. Aronu Boeriu viceprotopopulu Aiudului; 2. Basiliu Porutiu viceprotopopulu Almasiului; 3. Simeonu Popu viceprotopopulu Ariesiului cu resiedinti'a in Lun'a; 4. Zacharia Branu viceprotopopulu Biei cu resiedinti'a in Sancelu langa Blasiu, 5. Joanu Hatieganu viceprotopopulu Dergei; 6. Aronu Gerasimu viceprotopopulu Ernotului cu resiedinti'a in Petrilaca; 7. Gavriila Chetianu viceprotopopulu Faragaului cu resiedinti'a in Cosm'a; 8. Juliu Montani viceprotopopulu Giurgeului cu resiedinti'a in Gyö-St.-Miclausiu; 9. Stefanu Campeanu viceprotopopulu Ibasfalaului; 10. Georgiu Suciu vice-

²⁾ Membrii veniti din afara pre totu tempulu petrecerei loru in locu, au fostu prevediuti cu quartire si victu gratuitu.

protopopulu Indolului; 11 Anania Popu viceprotopopulu Morlacei; 12. Benjaminu Popu viceprotopopulu Uiorei; 13. Alesandru Boeriu viceprotopopulu Odorheiului; 14. Joanu Laslu viceprotopopulu Rosiei; 15. Joanu Siolnai viceprotopopulu Treiscaunelor cu resiedinti'a in K. Polyán si 16. Jacobu Lugosianu viceprotopopulu Turdei.

Administratori protopopesi 4 si anume: Georgiu Barbatu administratoriulu protopopesu alu Blasiului, 2. Demetriu Cuteanu viceprotopopulu onorariu si administratorulu protopopesu alu Cichindélului; 3. Jacobu Macaveiu administratorulu protopopesu alu D.-Sanmartinului si 4. Maximilianu Codarcea administratorulu protopopesu alu Pogacelei.

Cá deputati alesi de preotii din protopopiatele archidiecesei 31 si anume: 1. din protopopiatulu Aiudului Teodoru Fodoru parochu in Bagau; 2. Din protopopiatulu Albei-Julie Georgiu Totoianu parochu in Chisfalau; 3. Din protopopiatulu Almasiului Florianu Petranu cooperariu in Almasiulu mare; 4. Din protopopiatulu Ariasiului Georgiu Boeriu parochu in Ciugudulu de diosu; 5. Din protopopiatulu Biei Joanu Horsia administratorulu Biei; 6. Din protopopiatulu Blasiului Nicolau Latiu parochulu Craciunelului inferioru, 7. Din protopopiatulu Catinei Petru Rusu parochu in Chiciudu; 8. Din protopopiatulu Cichindélului Basiliu Aronu parochu in Cichindélu; 9. Din protopopiatulu Clusiuului Joanu Popu parochu in Gilau; 10. Din protopopiatulu Cosiocnei Aureliu Porutiu parochu in Dezmiru; 11. Din protopopiatulu Dergei Artemiu Codarcea parochu in Ascileulu mare; 12. Din protopopiatulu D.-St.-Martinului Mironu Dascalu parochu in Cetate de balta; 13. Din protopopiatulu Ernotului Nicolau Popu parochu in Sieuli'a romana; 14. Din protopopiatulu Faragaului Alesandru Auguru parochu in Téca; 15. Din protopopiatulu Giurgeului Simeonu Cotta parochu in Bicazu; 16. Din protopopiatulu Ibasfalaului Nicolau Galea parochu in Hundorf; 17. Din protopopiatulu Indolului Josifu Moga administratoru parochialu in Lita romana; 18. Din protopopiatulu Ludosiului Joanu Boeriu administratoru parochialu in Lechinti'a de Muresiu; 19. Din protopopiatulu Mediasiuului Josifu Barbu parochu in Blasielu; 20. Din protopopiatulu Morlacei Joanu Popu cooperatoru in Morlac'a; 21. Din protopopiatulu Muresinului Basiliu Saltelechi parochu in Bardosiu; 22. Din protopopiatulu Uiorei Joanu Moldovanu parochu in Ciunga; 23. Din protopopiatulu Odorheiului Stefanu Boeriu parochu in Abasfalau; 24. Din protopopiatulu Pogacelei Joanu Pantea parochu in Riciu; 25. Din protopopiatulu Reginului Alesandru Ternaveanu parochu in Hodacu, 26. Din protopopiatulu Rosiei Joanu Maioru parochu in Rosia de Munte; 27. Din protopopiatulu Sebesiuului Alesandru Dobrescu parochu in Henigu, 28. Din protopopiatulu Sibiului Petru Florianu parochu in Racovitia;

29 Din protopopiatulu Treiscaunelor Joanu Alesandru administratoru parochialu in Cincu St. Georgiu; 30. Din protopopiatulu Turdei Alesandru Romontianu parochu in Turd'a vechia si 31. Din protopopiatele Venetiei de diosu si Voila in vicariatulu Fagarasiului Moise Gusiaila Negrea parochu in Posiorta¹⁾.

Conformu mandatului cuprinsu in literele convocatorie ale Escelentiei Sale Preasantitului Metropolitu din 19 Juniu a. c., membrii sinodului cu totii au sositu aici la resiedintia metropolitana in 16 Sept. in care di la 3 ore post-meridiene se adunara in sal'a resiedintiei metropolitane dela porta in obiectulu verificarii deputatilor alesi. In acelasu tempu Dr. Joanu Ratiu canoniculu metropolitanu notifica membriloru adunati, cá densulu este dispusu din partea Escelentiei sale Preasantului Metropolitu se functioneze cá presiedinte in comisiunea verificatore, carea dupa programulu prescisu la tienerea sinodului are se constee din 5 membri, si deodata propune a se admite de membri in comisiunea verificatore Dr. Alesandru Grama canonicu metropolitanu, Basiliu Ratiu vicariulu Fagarasiului, Aronu Boeriu viceprotopopulu Aiudului si Petru Uilacanu protopopulu Reginului. Priminduse propunerea de mai susu din partea membriloru sinodali, comisiunea verificatore se constituie alegundusi de notariu ad hoc pre Alesandu Grama. Dupa aceea canoniculu presiedinte invita pre deputatii alesi se si produca credentionalele ori alte acte de legitimare. In urma acestei provocari si-au prezentatu credentionalele 31 deputati alesi de preotii tractuali, 3 deputati alesi de corpurile instituteloru literarie din locu, si ieremonaculu Damianu Elia Domsia cá reprezentantu alu ordului s. Basiliu, chiamatu la sinodu de Preaveneratulu Ordinariatu Metropolitanu pre bas'a dreptului particularu alu besericei²⁾.

Luandu-se la esaminare actele prezentate de deputati s'a observatu, cá nu s'a tienutu un'a si aceeasi forma de alegere, ci in unele protopopiate deputatii s'au alesu cu aclamatiune, in altele prin alegere secreta; deodata s'a observatu cá unii deputati s'au legitimatu cu credentionale simple subscrise de protopopu si de notariu, er' altii prin protocoale sinodali in cari afara de actulu alegerei, erau susceptute si acumulate si cause de alta natura.

In fine comisiunea verificatore dupa seriose desbateri decide a se propune in siedinti'a prima a sinodului spre verificare 31 de deputati, ale caroru credentionale s'au aflatu in ordine, dificultandu verificarea aloru 4

¹⁾ Protopopiatele archidieceesane, cari la anulu 1868 erau in numeru de 38 prin arondarea efeptuita in sinodulu archidieceesanu din Septembrie an. 1879 s'au redusu la 32 din cari protopopiatele Venetiei si Voilei cari stau sub administratiunea vicariului dela Fagarasiu au tramisu la acestu sinodu numai unu deputatu.

²⁾ Concil. prov. I. pag. 62 De synodis dioecesis.

deputati si anume: verificarea lui Alesandru Auguru deputatulu Faragaulni alesu numai cu majoritate relativa de voturi si afara de aceea absentandu dela sinodulu de alegere, verificarea lui Moise Gusiaila Negrea deputatulu protopopiateloru Venetiei si Voilei, carele asemenea obtienuse la alegere numai majoritate relativa de voturi, verificarea lui Demetriu Aronu deputatulu Cichindélului alu carui credentialu erá subscrisu numai de administratorulu protopopescu concernente, si verificarea lui Florianu Petranu deputatulu Almasiului, care in credentialulu produsu se dechiará de alesu priu votu si sorte.

Intre aceea notariulu comisiunei verificatore Dr. Alesandru Grama deducandu protocolulu verificariloru durante sessione, acela se subscie de toti membrii comisiunei verificatore si impreuna cu tote actele se transpune lui Petru Uilacanu protopopulu Reginului insarcinatu de comisiune a reportá in sesiunea prima a sinodului despre rezultatulu verificariloru.

Despre serbatori.

(Continuare din Nr. 24).

Dela norm'a acést'a generala numai o unica serbatóre s'ar' poté scóte, anume: serbatórea s. *Apostoli Petru si Paulu*. Activitatea acestora estinsa preste tóta beseric'a, — si demnitatea cea inalta a ambiloru recunoscuta de càtra tóte besericele a facutu, cá: memoria acelora, asia dîcându de locu dupà mórtea loru se se celebriede cu serbatóre legata de càtra intréga beserica, si asia s'ar' poté dîce cá serbatórea acelora s. *Apostoli* -si iá inceputulu din vécurile prime ale crestinatatei.

Cându, din ce indemnu si cum s'a asiediatu si ordinatu in decursulu anului besericescu multele serbatori legate si nelegate? — desvoltarea acestei cestiuni cade in cadrulu unui studiu specialu, — vomu insemná numai atáta, cà incepéndu cam din véculu alu IV-le serbatorile din ce in ce au inceputu a-se inmultu. Inmultirea aceasta a statu in strinsa relatiune cu desfasiurarea treptata a dogmeloru si a cultului divin si éra in conformitatea cu zelulu, necesitatea si recerintiele deosebiteloru biserice si popóre întórse la crestinismu, — de sine se intielege inse, cà celebrarea ori si carei serbatori aterná dela aprobarea auctoritateri besericesci competente.

Precum inse autoritatea besericésca a ordinatu si a aprobatu tienerea solémna a serbatoriloru; totu ace'asi auctoritate a facutu cá serbatorile preste mesura se nu se inmultiesca, restringându ori oprindu celebrarea solemnna a unei s'au alteia chiar' si dintre serbatorile deja ordinate si aprobate, dupa cum adeca a pofritu acésta binele comunu alu besericei, ori promovarea moralitateri publice a crestiniloru.

Restrîngerea acésta facia de serbatori, mai ántáiu s'a facutu prin Bulla Pontificalu Urbanu alu VIII de dto 13 Septembre 1642 „*Universa per orbem*“, in carea se enumera serbatorile care voru fi de a se tiené in venitoriu cá serbatori legate.

Dupa esirea acestei Bulle, deosebitele provincie besericesci din feliurite motive, acusi dela unulu, acusi dela altu Pontifice au cerutu si au si obtienutu reducerea ori numai relacsarea intru celebrarea unoru serbatori.

Ce a fostu urmarea acesteia? Ace'a, ca prin acésta relacsare si reducere locala, uniformitatea observarei serbatoriloru a suferitu mare schimbare.

Spre restabilirea acestei uniformitati, — dar' mai alesu si pentru ca se se satisfac felituriloru petitiuni venite la s. scaunu apostolicu dela Episcopi si domnitorii regateloru, Pontificele Benedictu alu XIV-le a edatu o constitutiune de dto 14 Novembre 1748.

In acésta constitutiune se statorescu *serbatorile legate*, adeca acele, intru cari credintiosii se indatorescu la ascultarea s. liturgie si la abtinenerea dela lucruri servile, — si *serbatori nelegate* s'au de acele, pentru cari se sustiene deobligaméntulu de a ascultá s. liturgia, — poporulu inse se absólva dela abtinenerea lucrurilor servile.

Nu multu dupa esirea acestei constitutiuni, Imperatés'a Austriei *Maria Teresia* s'a rogatu de acelasu Pontifice ca se se norimedie serbatorile pentru Austri'a si Ungaria.

Normarea, respective reducerea serbatoriloru a si urmatu si anume: pentru Ungaria prin Breve edata la anulu 1753 Septembre 1, éra pentru Austri'a la anulu 1754 statorindu-se serbatorile legate, si specificându-se cele abrogate.

Dara dupa-ce si dupa emanarea constitutiuniloru de mai susu, in unele locuri totu s'au mai celebratu serbatorile deja abrogate, totu ace'asi Imperatés'a la anulu 1771 Juniu 22 a esoperatu dela Pontificele Clemente XIV-le unu Breve pentru reducerea nóua a serbatoriloru, — cee'a-ce mai târdiu s'a intaritu si priu Pontificele Piu alu VI-le (la anulu 1775).

Totu prin mijlocirea Mariei Teresiei s'a esoperatu dela Pontificele Piu VI-le constitutiunea de dto 8 Aprilie 1775 prin carea pentru diecesele Fagarasiului, Muncaciului si Crisiului (Swidnicz) s'a concesu cá afara de serbatorile principale cá: Pasci, — Rosalie, — Craciunu, — Anulu nou, — Botezu, — Inaltierea, — cele 5 serbatori ale Mariei, — s. *Apostoli Petru si Paulu*, si a Toturoru sántiloru, celealalte serbatori celebrate in beseric'a gr.-catolica, episcopi respectivi dupa buna cumpanire se-le reduca, posturile se-le transpuna, éra serbatorile apostoliloru, martiriloru se-le impreune cu alte serbatori.

Insemuamu inca că la anul 1773 beseric'a unita din Dieces'a Fagarasiului a celebratu 29 serbatori, Episcopii susu numiteloru 3 diecese inse s'au convoitu că se se reduca la 17¹).

Urmarea dispusetiunilor scaunului a buna sēma a fostu apoi ace'a, că la inaltulu mandatu alu Imperatului Josifu alu II-le din 1-a Augustu 1784 datu cătra Episcopii uniti si neuniti din Ardealu si Ungaria, s'au inceputu pertractarile pentru reducerea, respective satorirea serbatorilor legate pentru beseric'a gr.-catolica si gr.-orientala.

Anume dupa-ce de o parte Episcopii gr.-catolici in comunu si-au trimesu proiectulu gatitu despre serbatori la Inalt'a curte imperatēsa, — ēra cei neuniti in sinodulu adunatu la Carlovetiū s'au svatuitu totu despre ace'a si rezultatulu svatuirei l'au susternutu la curtea imperatēsa, de aci cu dto 30 Octobre 1783 a esitu unu rescriptu intru care se normēdia serbatorile legate si deslegate.

Normativulu acest'a alu serbatoriloru numitulu Imperatu prin decretulu de dto 7 Augustu 1786 prescrie si pentru cei neuniti din Ardealu, demāndāndu că acel'a se se publice pre calea Guvernului prin Episcopulu respectivu.

Totu acelasiu normativu intaritu cu dto 1 Ianuariu 1787 s'a tramisu si Episcopului Fagarasiului demāndāndu-se observarea numai a serbatoriloru intr'acelasiu normativu, respective rescriptu enumerate.

Si că domnii pamentesci la — cari erāu supusi romanii — pre poporeni se nu-i impedece dela cercetarea besericeii in dilele normate că serbatori, Imperatulu prin decretulu seu de dto 7 Novembre 1785 ēra Guvernulu cu dto 29 Novembre 1785 a ordinātu că pre romani in serbatorile satorite se nu-i silēsa la neci unu lucru domnescu.

Tōte aceste dispusatiuni mai inalte, Episcopulu Fagarasiului Joanu Bobu prin cerculariulu de dto 1 Maiu 1787 le face cunoscute preotimei pentru strinsa observare.

Fiindu-ca decretulu imperatescu de mai susu si adi servesce de normativu pentru observarea serbatoriloru acolo satorite, si dupace acelu decretu si respective cerculariu episcopescu la putieni dintre preotii nostri e cunoscutu, fiindu acel'a documentu interesentu pentru beseric'a nōstra, am aflatu de bine a-lu publicā de nou.

Cuprinsulu decretului Imperatescu e urmatoriulu :

Copi'a I. La Nrulu 9040—1804.

Josifu alu doilea cu mil'a lui Domnedieu alesu alu Romaniloru, Imperatu pururea Augustu, Craiulu apostolicescu alu Germaniei, Ungariei, Bohemiei, Dalmatiei, Croatiei si Slavoniei Archipovetiuitoriu alu Austriei iproce.

Cinstitoru si de bunu neamu iproci. De vreme ce binele supusiloru nostri celoru credintiosi pravoslavnicii de legea grecēsa poftesce dela noi, că in rondulu impunerei serbatoriloru aceasi imperatēsa si parintiēsa purtare de grije se avemu cătra densii carea si cătra cei Neuniti o am aretatu, si voue craiescului nostru Guvernium prin preainaltulu in 7 dile Augustu Anulu αψπς (1786) sub Nrulu νοξο datu rescriptumulu alu nostru cunoscuta a vi-o face ne-au milostroitu, si pentru aceastasi pricina, si pentru că incātu e cu potintia, intru ace'asi ronduela se se tie intra Uniti si Neuniti, fōrte de lipsa este, că serbatorile, care noi pentru beseric'a Neunita a Resaritului leam asiediatu, acelea si de Pravoslavniciei de legea grecōsa se le tie: (afara de ace'a ē pentru fiasce care neamu deosebi s'a fostu datu adeca: a S. Sava Archiepiscopulu, a S. Sfintitulu Constantinu si Elena si a S. Paraschevei). Dreptu ace'a spre plinirea acēst'a milostivesce ronduinu, că de acum inainte, si numitii pravoslavnicii de legea grecēsa numāi acele serbatori se le tie, care aci urmēdia, adeca:

In lun'a lui *Januariu*: 1. In diua in 1 Taierea impregiuru a D. n. Is. Christ., 2. In diu'a 6 Botezulu D. N. Is. Christ. 3. In diu'a 30 Trei sānti Archierei, Vasilie, Grigorie si Joanu Zlataustu.

In lun'a lui *Februaru* 4. In diu'a a 2 Stretenia, adeca intempinarea D. N. I. Ch.

In lun'a lui *Martie* 5. In diu'a a 25 Bunavestirea Nasc de D.

In lun'a lui *Aprilie* 6. In diu'a a 23 s. Mucenicu George.

" *Junie* 7. In diu'a 24 Nascerea s. Joanu botezatoriulu, 8. In diu'a 29 ss. si intru totu laudatii Apostoli Petru si Pavelu.

In lun'a lui *Julie* 9. In diu'a a 20 s. Prorocu Ilie.

" *Augustu* 10. In diu'a a 6 Schimbarea la facia a D. N. I. Ch., 11. In diu'a a 15. Adormirea Pr. s. Nasc. de D. 12. In diu'a 29 Taierea Cap. s. J. Botez.

In lun'a lui *Septembrie* 13. In diu'a a 8-a Nascerea Pr. s. Nasc. de D., 14. In diu'a 14 Inaltierea s. cruci.

In lun'a *Octobrie* 15. In diu'a a 26 s. Mart. mucen. Dimitrie.

In lun'a lui *Novembrie* 16. In diu'a a 8-a Sobor. Sant. angeri Mihailu si Gavril. 17. In diu'a 21 intrare in beserica a Prea s. Nasc. de D.

In lun'a lui *Decembrie* 18. In a 6-a Celu dintru santi parint. nostru Nicolae, 19. In diu'a a 25 Nascerea D. N. I. Chr. 20. In diu'a 26. Sobor. S. Nasc. de D., 21. In diu'a 27 S. āntaiulu mucenicu si Archidiaconu Stefanu.

Langa acestea 22. Vinerea mare in septemana Patimelor, 23. a dō'a dī de Pasci, 24. a treia dī de Pasci, 25. Innaltierea D., 26. A dou'a dī de Rusalie.

Dintru care chiaru se intielege, cumcā tōte serbatorile, care aici nu suntu insemnate, trebue se se socotēsa a fi deslegate, si scazute. Inse dupa ronduela, care prin inaltulu Rescriptu alu nostru din 6-a Augustu o am aretatu, si acum poruncimu, că serbatorile si cele legate si cele deslegate, totudeauna cu imperatesculu nostru nume, preotii (in beserica) se le vestēsa poporului. Si aceasta preainalta a nōstra ronduela tuturoru judecatoriloru, si diregatoriloru locuriloru, se li se faca in scire, dandulise inainte, cumcā buna grige se aibe, că serbatorile, care pentru pravoslavniciei cei de legea grecēsa le-am intaritu, si le-am asiediatu a-se tienea se se vestēsa a fi legate: ēra celelalte se se vestēsa deslegate intru acestu tipu, cum intrucele deslegate fora impedece fiesce carele se-si pōta lucrā lucrurile sale. Era decumva undevā aceata prea inalta a nōstra porunca nu s'ar' tienē, atunci Episcopiloru

¹) Fessler »die abgeschafften Feiertäge« Innsbruck 1860.

locurilor, séu de vá fi lipsa si dirigatorilor celor mai mari se se face insciintiare.

Asisderea si aceasta poruncimu, cá preotii cei pravoslavnici de legea grecésca se nu se indestulésca numai cátu cu gura au vestitu poporului serbatorile cele deslegate, ci si ei insisi intru acele dila lucrandu la campu si la alte trebi, se dee pilda buna: Asisderea mai marii locurilor, prin semne din afara, precum suntu slobozirea tergurilor intru aceste dile, deschiderea boltelor, si oprirea jocurilor (unde numai in serbatori se pazea acestea) se se serguésca deplinu a aretá, cumcá aceste serbatori suntu deslegate.

Asisderea voru poté si pravoslavnicii de legea grecésca de aci inainte a tiene serbatorile santiloru, intru a carora cinste ar' fi vro beserica sfentita (edeca Hramulu). Éra nedesduimu, cum de aci inainte si arhieriei cei pravoslavnici de legea grecésca nu voru santi vr'o beserica, neci voru alege hramulu intru cinstea vr'eunui santu cá acela, a carui serbatore s'a deslegatu, séu neci odata nu a fostu legata. Dreptu ace'a pentru mai mare incredintiare si Episcopii cei pravoslavnici de legea grecésca, datori voru fi in sferitul fiesce carui anu a tramete *Katastichulu* besericeloru care preste anu lea santitu.

Aceasta imperatésca a nóstra ronuéla voua Craiescului nostru Guvernu cu o porunca cá aceasta vi se face in scire, cá spre plinirea ei tóte cele ce suntu de lipsa deplinu despre tóte partile se ronuíti, si asia se asiediati lucrulu, cá impucinarea serbatoriloru la Uniti si la Neuniti totu intru ace'asi vreme se se incépa. Datu in Viena 1 Ianuaru 1787 αψπζ.

Josifu m. p. Carol Grof Palfi m. p. Alesandru.

Pastori m. p.

Copia aceasta s'a luat de pre originalulu romanescu — care la Episcopía Lugosiului se pastrédia sub Nrulu 976/882 tramesu acolo de cátra preotulu Petru Voin din Valea Lupului.

(Va urmá)

Din viéti'a pastorala

Indrumári practice de Titu Budu.

IV. Form'a esterna a prediceii.

Impartirea prediceii dupa priceperea poporului este forte de lipsa, inse a face 5—7 impartiri este reu, de óre-ce se sparia ascultatorii cá va fi predica prea lunga. — Unde te grabesci? — intréba cineva pre amicuulu seu care esia din beserica: „me duc dupa vestmentulu meu de nópte. Predicatorele din beserica a impartitu predic'a sa in 22 de parti.

Incheierea este coron'a prediceii. Acést'a este de mare insemnatate pentru efectulu celu generalu, deorece impresiunea ultima remane, aci trebuie dar' se se concentreze poterea cuventarei.

Dreptu aceea incheierea se fia scurta si meduosa, fára se se repeteze in densa pre lungu continutulu prediceii. Se pote incheiá predica cu idea principala, cu testulu, cu ceva sfatu, cu citatiune seau cu rogatiune.

Inse unii nu mai potú fini predica, — dicu ascultatoriloru, fiti cu luare aminte, inca am numai câte-va cuvinte cátra voi, si nu mai potú gata.

A incheiá predic'a cu oftarea fericirii vecinice este ceva ce nu petrunde. — Gresita este si incheierea

neindatinata, de esemplu: „acum sunt pierduti banii, pierduta imperati'a cea cerésca, pierdute tote, tote, aminu.

Unu anumitu parochu a finitu predic'a dearendulu cu cuventele: „inainte, inainte dar' fii mei! Aminu“; — si poporenií lui se foloseseau in batjocura de cuventulu inainte, inainte daru.

V. Prelucrarea prediceii.

La prelucrarea prediceii inainte de tote este de lipsa a medita despre materi'a alésa. Celu ce se pregatesce bine, fára indoiéla va si predicá bine. Vestitulu Mare-Carthy inainte de ce ar' fi inceputu la prelucrarea prediceii, a ingenunchiatu si s'a rogatu lui Domnedieu.

Ideile nostre proprie le potemu prelucra mai bine de cátu ale altora.

De si nu potemu incungiura folosirea auctoriloru straini, totusi predarea unei prediceii la care noi n'am lucratu nemica, nu este neci unu merit.

Regul'a generala este cumca paedica trebuie descrisa si invetiata bine. A pregati predic'a numai in capu este spre daun'a predicatorului, precum si a ascultatoriloru.

Predicele cele far' de neci unu resultatu provinu din lips'a meditarii. Predicatorele se increde in sine si uita cumca Isusu a disu: „far' de mine nu poteti nemic'a“.

Bourdaloue la intrebarea cumca pentru-ce descrie cu atata sirguintia predicele sale, a respunsu: pentru onórea cátra cuvintele lui Domnedieu.

Suntu multi cari nu se pregatescu de felu la predica, din care cauza li se intempla si multe neplaceri.

Unu preotu avea datina a descrie predicele sale din cartea Casanieloru, si a urmatu cá cantorele reu — care asisderea avea cazaniile — deja inainte spunea poporului despre ce va predica preotulu.

Doi preoti tineri eráu se fia instalati in doue serbatori dupa olalta urmande, in doue parochii vecine, — deci s'a convorbitu cumcá voru predicia impumatatu. — La instalarea celu dintáu se sue pre amvonu predicatorele, si celalaltu cu mirare asculta cum predá amicuulu seu predic'a lui, — adeca si densulu a invetiatu din ceva auctoru totu aceiasin predica, si neavendu tempu a se pregati pre a doua diua cu alt'a predica, a predat'o si densu totu aceiasin predica si inca inaintea unui publicu inteligentu, care in diu'a premergatoria deja a auditu aceea predica.

Invetiatur'a este cumcá folosirea auctoriloru trebuie a o face cu socotéla.

A culege predic'a din mai multi auctori este asisderea o lucrare ostenitoare si cu pucinu resultatu.

Cá predic'a se fia buna se poftesce si stilu bunu. Cuventarea predata intr'unu stilu simplu si gresitu

are pucina valóre. Unii neglegu cu totul stilulu, ér' altii -lu inaltia preste mesura; oh câtu de bine ar fi déca amu avé pre cine-va, care se ne reflecteze la gresielele nostre din predici! Cutare preotu betranu s'a folositu in predicele s'ale adeseori de cuventele: asia este, de buna séma; ér' altulu tineru cuventá intr'unu stilu inaltu, mestecându in predic'a s'a cuvinte grecesci, Logos etc. La ambii li-ar' fi prinsu bine, se fia avutu cine se-i admonieze.

Nu este apoi neci unu folosu de perioadele cele lungi, a caroru inceputu le uita ascultatorii.

Principiulu fundamentalu a prediceii este, vorbirea curata si la intielesu. Cuventarile de pre catrede nu suntu pentru poporu, — la discutari filosofice poporulu casca si adorme.

Predarea prediceii trebuie se fia placuta, frumoasa si resonatoria.

Preste totu dupa-ce predic'a este prelucrata si descrisa, trebuie corésa, càci numai predic'a bine lucrata va aduce rezultatu doritu. Cardinalulu Palavicini a disu: „nu sciu din care cernéla am folositu mai multa, din aceia cu care am descrisu predicele seau din acea cu care le-am coresu acele?”

Inse confratii mei voru obiectioná, cumca n'au tempu a prelucra, descrie si a corege predicele.

Din partea mea negu acést'a, si intrebu pre ori si care din confratii mei cà, ce lucra in dilele de iérna si in serile cele lungi de iérna. Atunci nu este cuprinsu cu economia. Ore nu pote pregati preste iérna 10—20 de predici, de nu si mai multe?

Se privimu la predicatorii reformati, — cea mai mare parte a acelora asisderea locuesce pre sate si se cuprinde cu economi'a, si totusi predica in tote Dominecele si serbatorile. Ore noi n'ar' trebui se fimu mai zelosi de câtu densii?

Ar' fi de doritu cá clericii deja in seminaru se fia dedati la predicare. Este dreptu, cumcà predica clericii in seminaru, inse ararcori, mai multu de dóné ori intr'unu anu.

Ar' fi bine se se impartiésca tempulu asia cá fia-care clericu se predice anuatim de 8—10 ori, si éca in patru ani ar' prelucra 40 de predici, cari i-ar' prinde bine in parochia.

Apoi ar' fi de doritu cá cu clericii din cursulu alu patruea se se tiena si esame scripturistice din predici, danduli-se spre lucrare cutare testu, fàra a li-se iertá folosirea manualeloru, de câtu pote sânt'a scriptura, si concordantia sântei scripture. La esamenele prosinodale scripturistice asisderea se se faca predici.

In urma ar' fi de doritu cá se se dispuna cumcà protopopii in totu anulu se revédia predicele preotiloru

districtuali, éra protopopiloru se le revéda vicarii seau Guvernulu diecesanu.

Adeca ar' trebui a se folosi tote midilocene cá clerulu nostru se prelucra predici si se predice câtu de desu, càci trebuie se marturisimu cà in acést'a privintia este negligntia mare. Lauda celoru sirguintiosi.

Unu cuventu de aur.

(Continuare din Nr. 10—1889).

Din sfer'a teologiei pastorali practice dedicatu unui preotu teneru dispusu int'o parochia mixta, care pentru rancorea poporulu a fostu veduvita unu patrariu de seculu.

(Copia de pre natura.)

Motto: »Nu pripí cu reformele, ci de unde ivoresce reulu, de acolo 'ti forméza medicin'a. —

In tractarea cu *panteistii, ateistii, liberii cugetatori* etc. adeca cu *semidoctii* ai lipsa de trei lucruri: de *prudentia*, cá se nu cadí in cursele lor, *rabdare de fieru* facia de manifestarea afectiuniloru lor disordinate si extravagante, *sciintia* contra minciunii.

Semidoctii de astadi suntu *fariseii, carturarii si saduchei* de pre tempulu Mantuitorulu. Ei semana murmuru intre fidelii tei cei mai de aproape, galevéa in poporu si candu murmurulu si galevéa batu la usi'a ta, ei intra in casa cu pétr'a se-te scotia afara. Asculta unu casu.

In crucele ulitiei in parochi'a t'a se afla o rota de poporu. Pica unu semidoctu, intra in midiloculu lor si le dice: „nebuni mai sunteti d-vostra, ca duceti la popa prescura la beserica, apoi inca i si platiti pentru-cà o manca. *Credintia, D-dieu* vorbe gole. Uitati-ve cu ochii ce vedeti, aceea este: natura, aeru de aci incolu norocu bunu, ce hasna mai aveti de pop'a ca-lu tineneti cu prescuri?”

Intre omeni se nasce murmuru, diferentia de pareri. Ba pote se afla unulu, care afirma, ceialalti néga si se scandaliséza. Galcév'a -i gata. Unulu dintre omeni vine la tine, éta d-le parinte ce-am auditu, dar' nu spuue dela cine. —

„Fii prudentu!”

A dice ca a fostu unu ticalosu si blastamatu, cine a disu asia nu-i cu scopu din doue cause: a) decum-v'a semidoctulu nu-i de legea t'a si ande ca l'ai injuratu te judeca de simplu, 'ti raspunde asemenea si se face mai rafinatu b) decum-v'a-i de legea ta romanésca nu se cade se-lu injuri, caci si pentru semidocti esti tu pastoriu si parinte sufletescu, a pastorí oi blande nu-i meritu, dar' a aduce la cale oile cele ratacite e *virtute pastoralu*. De alta parte a tacé inca e reu. Nu ti-se cade a-ti lasá oile prada lupiloru, fidelii prada rataciriloru si minciunii. Raspunde dara omului prin cev'a sentintia scosa din genial'a *filosofia popularu*, care intr'unu modu tare finu dar sdrobotoriu totu-odata marturisesce si constatéza, ca din gur'a omului reu nici odata nu poti audí vorba buna d. e. „*dragulu meu crestine si fiule din arip'a corbului nu mai poti smulge péna alba*“. Nu pricepu literatii scrierile filosofice cu mai multa profunditate cá poporulu atari sentintie.

Decum-v'a poporulu sta neclintitu facia de seducerile lor in urm'a invetiaturii tale pastorale semidoctii se voru apropiá de tine, cá se ispitésca, ce omu esti. Dara atunci poti face si tu studiu asupr'a lor si te vei convinge, ca d-dieii lor suntu „*natur'a exclusive*“ si „*liber'a cugetare*“ Sustienu a fi cu multu mai docti, decâtu se pota vedé ca mai au lipsa de sciintia. Nu este nime mai invetiatu cá

ei. Sunt destula de simpli si indrasneti, pentru de a nu respecta convingerile nimenui. Caudu e vorb'a de D-dieu ori de S. Scriptura totu mereu adaugu si pe „deca“ „deca esiste D-dieu,“ deca e adeverata scriptur'a s. a. m. d. Preotia o considera, ca o lefteria de traiu, pe individulu dedicatu statului preotiescu mortu pentru societate, reprezentantu alu intunerecului. Fiindu vorb'a de preotu cu ore care dispretiu porta pe buzele loru cuventulu: „pop'a“ éca e aci si pop'a etc. Lui i-se pare a fi mai luminatu si mai cultu ca tine si sustiene, ca -ti servese spre onóre ca elu te tractéza asia familiaru (?!). Limbagiulu, tonulu si portarea loru pucinu cioplita suutu o emanatione a educatiunii si a instructiunii loru trunchiate, unilaterale si necomplete. Dreptu aceea facia de manifestarea unor afecte atatu de disordinate ai lipsa de *rabdare de fieru*. In acestu punctu nu poti imita pe Mantuitorulu carele odata si-a facutu si sbiciu de funii (Joanu c. II. v. 15) caci trebue se -ti aduci aminte, ca Christosu n'a fostu numai pastoriu si parinte sufletescu fora si D-dieu, ceea ce tu nu esti. Prevenintia, modestia si bunavointia dar nu servilismulu se te caracterizeze pre tine in facia loru. In fruntea loru angusta intra cu greu lumina. Nu e cu scopu a te incerca indata a-i abate dela ratacirea in care se afla.

Grab'a strica tréba si prin aceea numai i sgandaresci si intaresci in incapacitatea loru. Conduit'a ta, faptele tale, vorbescu destulu contr'a loru si candu odata soarele adeverului straluce din vorbele tale intru pastorirea fideliloru tei, minciun'a de sine se topesce, precum se vestejesce brusturulu celu grasu, candu 'lu smulgi din pamentu si-lu tragi in paru. Dara pentru aceea se nu cugeti, ca vei remané crutiatu de ei. Precum Mantuitorulu a fostu molestatu mereu de obiectiunile fariseiloru si a carturariloru asia si tu in caletoria, in cas'a amicului teu, in societate vei fi intimpinatu din partea semidoctiloru cu dificultati de resolvatu. Sciintia, pe carea ei n'au exauriat'o, ci numai au mirosit'o i-au inflatu de vanitate. Ei se tienu capaci de a te atacá cum amu dice pe uscatu si pe apa, ca gregari, sagetatori, calareti si marinari. Tu trebue se te nezuesci a-ti castigá desteritatea la inmanuarea tuturoru acestoru arme. *Aci ai lipsa de sciintia*. Numai atunci, candu mijloculu teu va fi incinsu cu acést'a spada vei poté aperi ca bravu pastoriu turm'a t'a de lupi, basele Besericee si idealele crestinismului „*Credintia*“ „*existintia lui D-dieu*“ si „*Misteriulu S. Treimi*“ de minciuna. Si fiindu-ca in atare casu ti-am promis a-ti spune „*ce*“ si „*cum*“ ai se-le respondi, lasu se urmeze aci casulu urmatoriu intemplatu intre semidoctulu C care -i necredinciosu, ateistu, liberu cugetatoriu, numai crestinu nu si intre fratele teu preotulu B.

C: Ce este credintia?

B: Aurora sciintiei.

C: Credintia este mortea sciintii, amurgitulu de sér'a, carele ne prevestese apropiarea noptii. Candu gatu cu dovada, gatu cu sciintia si incepu a crede, intra in neseciintia, in intunerecu.

B: Te rogu se-mi dai definitiunea sciintiei.

C: Ce sci, sci si punctum.

B: Atunci pricepu definitiunea ce-o dai credintiei.

C: Si ce legatura pote se fia intre intunerecu si lumina intre credintia si sciintia?

B: Rea combinatiune.

C: Pentru-ce?

B: Pentru-ca sciintia trebue se contiena purulu adeveru. Adeverulu inse trebue mai antaiu primitu. omulu primesce adeverulu din motive rationali, subiective. Ade-

verulu primitu si ajunsu in posesiunea consciintiei noastre se numesce apoi *sciintia*. Sciintia inse ca adeveru, ni-se reprezenta ca resultatu a tuturoru lucrariloru teoretice a spiritului omenescu. Dintre aceste lucrari ducatorie la sciintia, credintia joaca celu mai importantu rolu.

C: Cum?

B: Ajunsu-si-a sciintia zenitulu, informatu-s'a dens'a cu sigurantia despre tote tainele seau ascunsele universului, ori mai are lipsa de amplificare si perfectionare?

C: Mai are.

B: Recunosci acést'a?

C: Recunosc, dar' care-i rolulu credintiei in cascigarea sciintiei nici nu mi-ai demonstratu, nici admitu atare rolu.

B: D-Ta ai libertate se nu admiti nemicu, apoi e destula deca o admite acést'a firea lucrului.

C: Se vedu!

B: Omulu este aplicatu dela natura spre scrutarea adeverului. Facia de acést'a scrutare se ivesce recunoscintia evidenta din partea omului ca subiectu ca elu nu pote sci tote, si pentru-ca elu nu pote sci multe tocmu din acestu motivu subiectivu i-se impune cu necesitate si inca ca resultatu alu unei critice sanetose credintia. Dreptu aceea isvorulu credintiei este trebuintia de a ne casciga ore cari informatiuni asup'a totu, ce pentru noi este ascunsu si nesiguru. Deci ori taiamu firulu scrutariloru sciintifice si atunci ne potemu lapada de credintia, ori voindu a-lu torce mai departe trebue se admitemu cu necesitate credintia in puterea careia din motive subiective primimu si adeverulu ascunsu, nesiguru pentru noi. Astufeliu *credintia* singura se definieza: „*primirea unui adeveru pe basa motiveloru subiective*.“ Amu veditu inse, ca numai prin midilocirea acestei primiri pote ajunge consciintia in posesiunea adeverului, adeca la sciintia. Aci se manifesta dara legatur'a intre credintia si sciintia, legatura naturala acést'a, ca intre belciugii unui lantiu, dintre cari primul se numesce credintia.

Junimea, ca se pota inainta in sciintia presteza mai antaiu credintia dascaliloru sei, crestinii pentru inaintare in sciintele crestinismului prestéza credintia preotulu predicatoru s. a. m. d.

C: Acést'a precum se vede este credintia sciintifica, dara ce basa pote avé credintia religioasa?

B: Credintia religioasa pote avé varii base, dupa cum e si religiunea.

Care credintia o intielegi aci?

C: Cea crestina!

B: Nemicu nu pote avé o basa mai rationala si mai naturala ca credintia crestina. Ea constá in consciintia crestinului despre neajunsele sale si a poteriloru sale in respectulu fisicu, intelectuale si moralu. In consciintia despre neajutorintia s'a propria si *in trebuintia* de ajutoriu, care trebuintia si consciintia nu -lu parasese nici atunci, candu ar' fi ajunsu la celu mai inaltu gradu de cultura, caci si atunci in neazarile sale se indrepta catra principiulu supremu, catra D-dieu si i cere ajutoriulu lui. Si fiindu-ca crestinulu in puterea ratiunei sale vede, ca elu nu pote face tote, si nu pote face multe, motivulu credintii lui este rationalu seau subiectivu si prin urmare si credintia lui este rationala.

(Va urmá)

Rogatiune.

catra sântulu Iosifu¹⁾.

La tine o sânto Iosife alergăm in lipsele nostre, si cerendu ajutoriulu Miresci tale prea sante, ne rogamu cu incredere si de spriginel'a t'a. Pentru iubirea, ce te a unitu pre tine cu nepetat'a feciora si de Domnedieu nascatore, si pentru amorea parintiesca, cu care ai imbraciatu pre prunculu Isusu, te rogăm ferbinte, canta cu indurare la ereditatea, ce o a rescumperatu Isusu Christosu cu sângele seu, si cu puterea ta ajuta-ne pre noi in lipsele nostre.

O scutitoriule ne adormitu alu familiei sante, priveghéza preste mostenirea cea aléa alui Isusu Christosu; departa dela noi o inbite parinte tota gresial'a si stricatiunea. Ajutane din ceru cu indurare in lupt'a cu poterile iadului o puternice alu nostru protectoru! si precum odinora pre prunculu Isusu l'ai mantuitu din gur'a motei, asia apera si acum beseric'a sânta alui Domnedieu de tote alesiuirile inimiciloru si pre noi pre toti ne primesse sub acoperementulu teu, cá dupa esemplulu teu, si cu ajutoriulu teu se traimu in santienia, se morimu in pietate, si se castigamu in ceriuri fericirea cea eterna. Amin.

In cestiunea dotarei parochieloru.

E lucru cunoscutu cá primatele Ungariei a recercatu nu de multu pre episcopatele provinciei nostre besericesci cá pre bas'a conscrierei veniteloru deja esecutate in tote diecesele romane gr. catolice, se faca reportu in caus'a dotarei. Incatu e pentru dieces'a gr. catolica a Lugosiului, potemu afirmá cu securitate cá Ilustritatea s'a Prealuminatulu Episcopu Dr. Victoru Mihali inca pre la inceputulu lui Augustu a. c. a aretatu intr'unu conspectu sumariu starea parochieloru din diecesa si pre lenga o reprezentatiune motivata a cerutu intregirea dotatiunei de pana acuma.

Conspectulu din cestiune s'a compusu pre bas'a principieloru adoptate in confrintele corului episcopescu alu Ungariei si de aci se pote deduce si modalitatea dotarei din cestiune.

Modalitatea dotarei proiectate este diversa, dupa cum adeca parochiele se afla in cetati libere, in opide, pre sate — curatie ori capelanie.

Din conspectulu substernutu de ordinariatulu episcopescu din Lugosiu se vede, cá pre teritoriulu diecesei Lugosiului se afla 91. 256. suflete gr. catolice, cá parochie se afla 2. in cetati libere, 20 in opide, 40. parochie pre sate, 95. curatie si 7. capelanate.

Dotarea s'a cerutu si s'a proiectatu pentru 160. preoti si 7 capelanie, si inca in urmatoriulu modu.

Pentru preotii asiedati in parochiele din cetati libere s'a proiectatu dotare anuale de 1000 fl., pentru parochie din opide si locuri montane 800 fl., pentru parochie de pre sate cu suflete preste 700 s'a proiectatu dotare de 600 fl. pentru parochie de pre sate cu mai pucinu de 700 suflete s'au proiectatu dotare de 400 fl. er' pentru capelanie de 300 fl.

Venitulu conscriisu alu parochieloru din dieces'a Lugosiului cu finea anului 1888 a fostu 43. 513 fl. 2½ cr., din care subtragandu-se erogatele de 5079 fl. 66½ cr., remane cá *venitu curatu* 38. 433 fl. 36 cr.

Déca sum'a acést'a s'ar' impartit intre 160 preoti si 7 capelani, unu preotu ar' avé venitu anuala de 230 fl. 14 cr.

Acum cá clerulu se fia dotatu dupa modalitatea mai

susu aretata, spre intregirea dotarei s'ar' recere inca o suma anuala de 46. 688 fl. 76 cr., care suma s'ar' micior'a încátu-va deca subsidiulu de statu s'ar' aplacidá fora subtragere.

Déca sum'a veniteloru locale parochiale de 38. 433 fl. 36 cr. se va adauge la sum'a de intregire a congruei cerute in 46. 688 fl. 76. cr. atunci sum'a veniteloru parochiali va fi 85. 122 fl. 12. cr. v. a. din care suma pre unu preotu ar' cadé o congrua anuale de 509 fl. 71. cr. v. a.

Realisa-se-va dotarea proiectata, scie marele Domnedieu. Nu tememu cá nu cumva dotarea acésta se se amane érsi pre alte tempuri mai bune. De altumentrea o dotare cá acea, prin care s'ar' restringe libertatea si actiunea independenta a clerului si a besericei nostre nu o doreste nime. Intre-gi-se-va dotarea clerului din fondulu religionariu, ori din fondulu de dotare alu episcopiloru romano-catolici, la a carui creare voru concurge si episcopatele romane gr. cat. ori din vre unu fondu regnicolaru, suntu totu atâtea intrebări, la cari de asta data nu scimu ce se respundemu.

Dorindu cá din alte parti se capetati informatiuni mai imbucuratore, remanu cu tota stin'a.

Unu preotu Lugosianu.

V a r i e t á t i.

(Multiumita publica). Eugeniu Radutin cooperatoru gr. catolicu in Cergidielu, protopopiatulu Ernotului (archidieceasa) aduce multiumita proprietariulu de acolo Joanu Honca pentru procurarea unui rendu intregu de vestimente besericesci cu pretiulu de 70 fl. precum si cantorulu de acolo Joanu Popu carele a cumperatu unu clopotu cu 60. fl. v. a. concediendu totu odata si folosinti'a unui locu cu scopu cá din venitul aceluia si din alte contribuiuri se se puna basa la edificarea besericei. In acelasi tempu susu numitulu cooperatoru lauda zelulu femeiloru romane din acea parochia, cari facu colecte totu spre acelu scopu.

(Ofertu generosu). Demetriu Metea parochulu romanu gr. catolicu din Acutisiu a donatu pre sém'a fondului preotiloru archidiecesani deficienti 100 fl. v. a.

Literatura.

Rituálu pentru pruncii scolari din scolele elementare de Titu Budu parochu gr.-cat. Satu-Siugatagu, protopopulu districtului Mara, Vicariu foraneu alu Maramuresiului asesoru consistoriale, Directoru alu convictului romanu gr.-cat. din Sigetulu Maramuresiului etc. Cu aprobarea prea veneratulu Ordinariatu Episcopescu de Gherla. Tiparitu in tipografi'a diecesana din Gherla. Opsiorulu se poté procurá dela auctoru cu pretiulu de 20 cr.

Preotulu romanu; diariu besericescu, scolasticu si literariu, apare in Gherla sub redactiunea lui Nicolae Fekete—Negrutiu, nr. 9. lun'a lui Septembrie contine urmatoriele: 1. Cercetari in istori'a besericei romanesci inainte de unire de Dr. Gram'a; 2. Studie din dreptulu canonicu, urmare de J. Papiu; 3. Marturisirea ss. Vasiliu despre traditiunea apostolica a mai multoru asiedieminte besericesci — rituale de J. Borosiu; 4. Predica la inaltierea s. crucei de Basiliu Ratiu vicarinlu Fagarasiului; 5. Din istori'a despartirei besericei orientale de cea apuséna, urmare. 6. Varietati. Pretiulu de prenumeratiune pre anulu intregu 4 fl. v. a.

¹⁾ Decliaratu de patronulu besericei universali prin Pontificele Piu IX. (Vedi enciclic'a Sumului Pontifice Leon. XIII. de datulu 15 Aug. a. c.). Rogatiunea acést'a este prescriusa pentru lun'a Octobre.

Posta redactiunei: On. J. H. B. in N. Quod differtur, non aufertur. — Cl. D. Dr. R. in Buc. In numerulu proximu.

Partea scolastica.

Pentru ce nu frecuentéza copiii scól'a poporala regulatu?

Unu comandante intrebatu fiindu, cà ce se recere la acea cà se aibi o oste buna, respunde: mai antaiu se receru *bani*, dupa acea *bani* si in urma éra *bani*. Totu asia am poté respunde si noi la tem'a, ce ni-amu luat, cumcà adeca caus'a frecuentarei celei neregulate a scolei este antaiu invetiatoriulu, dupa acea invetiatoriulu si in urma éra invetiatoriulu. Nici prin cugetu nu -mi trece inse, cà prin acést'a se detragu câtu de pucinu din auctoritatea invetiatoriloru; nu, càci cunoscu bine neajunsele in neac-surile, cu cari au se se lupte dînicu.

Unu invetiatoriu distinsu vorbindu despre scola, dise „eu sum scól'a“! Si cine vá pote negá, cumcà n'are dreptate. Insu-si Comeniu dice „cum e invetiatoriulu, asia-i si scól'a.“ Deca la acestea vomu mai adauge propositionea de mai susu „Eu sum scól'a“ atunci tem'a ar' fi resolvata.

Dupa-ce inse amu afirmatu mai susu, cumca mai adeseori invetiatoriulu este caus'a frecuentarei celei neregulate a scolei, in cele urmatorie me voiu încercá a si documentá acést'a.

De sine se intielege, cà esista si mai multe cause secundarie, cari contribue mai multu seau mai pucinu la frecuentarea neregulata a scolei; asia d. e. edificiuu neacomodatu, senatulu scolasticu neglidentu intru implinirea datorintieloru sale, lips'a de midiloece si nsiorinti'a seau mai bine disu nepasarea, cu care imbratoséza poporulu caus'a scolastica in multe locuri. Si acestea suntu totu atâtea cause, cari nu numai cà ingreunéza mersulu invetiamentului, ci in unele locuri lu facu chiaru imposibilu.

Cu dorere trebue se constatamu, cumcà in multe comune vomu afá, cà localulu ospatariei seau cracim'a, in care unu jidanu imparte pre bani scumpi veninulu omoritoriu si ruinatoriu de individi, familii, ma chiaru si de comune intregi; cum dicu acestu cuibu infernalu e cu multu mai bunu, mai grigitu, mai cercetatu, decâtu scól'a, unde se pune basa la fericirea nu numai a omului singuraticu ci si a omenimei intregi. In multe comune vomu afá curtea scolei desgradita, localulu descoperitu, in parte ruinatu, ferestriile lipite cu chartia, cà se nu fluere vântulu prin ele; cuptoriulu afuma încátu ti se pare, cà esti intr'o afumatoria de carne. De curatienia si aerisare nici vorba. Ce se mai dicemu apoi de acelea comune, unde invetiatoriulu cu intréga lui familia locuesce in sal'a de propunere, fierbe acolo s. a. càci n'are unde, si inca din punctu de vedere economicu chiaru in decursulu prelegerei, deca se pote astufeliu numi.

Cu totu dreptulu am poté întreabá: Acést'a e scól'a? Acést'a e invetiatoriu?! Cum vá pote unu astufeliu de invetiatoriu se desestepe in poporu o insufietire seau celu putinu sentiulu detorintiei facia de scola si invetiatoriu? Pre cine se acusamu? Senatulu scolasticu, sub acarui inspectiune se afla scól'a, pentru-cà n'a ingrigitu se aiba unu localu corespundietoriu? Seau se acusamu poporulu? Nu; càci poporulu, care nu ar' locui in o astufeliu de casa parasita, de securu nu ar' pote suferi, cà invetiatoriulu seu se locuésca acolo, si cà acea risipitura se se numésca scól'a satului. Er' deca invetiatoriulu, care impreuna cu preotulu suntu chiamati a conduce comun'a, a dá o directiune totoruru

afaceriloru comunale, intra si locuesce in o atare localitate ne ingrigita: unu atare invetiatoriu dicu, nici cându nu vá fi in stare se cascige iubirea consateniloru si a parintiloru, nici se -i convinga, cumcà in o astufeliu de casa nu póte locui unu omu de omenia, prin urmare cu atátu mai pucinu pote servi de scola.

E dreptu, cumcà in multe comune scól'a n'are nici o avere, seau si deca are acea se intrebuintieza spre alte scopuri, càci antisti'a si senatulu scolasticu nu precepe seau nu voiesce se intieléga, cumcà scól'a buna si bine organizata forméza membrii morali, activi si devotati causei si binelui comunu.

Éta pentru ce e neaperatu de lipsa, cà invetiatoriulu se lucre si cea mai buna armonia si intielegere cu preotulu, directoru alu scolei.

In urma o alta causa, pentru care nu frecuentéza copiii regulatu scól'a este, lips'a de conducatoriu, cu alte cuvinte nu este cine se indemne si se convinga pre poporu, cumcà astadi invetiatur'a, cartea, e ne aperatu de lipsa pentru fiacare omu, ori ce positiune sociala se aiba. Precum preotulu consciu de chiamarea sa e predica in domineci, serbatori si alte ocazioni si îndémna pre poporeniilei sei, cà aceia se cerceteze regulatu s. baserica, se se roge lui D-dieu si se duca o viétia crestinésca: chiaru asia e detoriu si unu invetiatoriu cu tota ocaziunea se vorbesca si indemne pre parinti, se le arete ce mare tesauru este cartea, sciinti'a, carea inse numai in scola se pote castigá. Se arete parintiloru, cumcà folosulu, ce -lu aducu copiii dela alu 6—12 anu in raportu cu cunoscentiele, ce le potu cascigá in scola este asia de ne insemnatu, încátu si celu mai seracu parinte se pote lipsi de elu, cu atátu mai vertosu, fiindu-cà scól'a la sate se tiene in lunile, in care economulu are mai pucinu lucru.

In considerarea acestei impregiurari ore pre cine trebue se invinovatimu, pre cine trebue se acusamu, cine porta vin'a, cà invetiamentulu nu prosperéza? . . . .

Se vedemu acumu, cu ce midiloece amu pote vindecá reulu acést'a? Uniculu midiloece, cu ajutoriuu carui'a potemu face, cà copiii dela sate inea se frecunteze regulatu scól'a, este interesulu, zelulu si caracterulu nepetatu alu invetiatoriului. Esperinti'a ne areta, cà ce pote mic'a furnica prin diliginti'a sa. In mân'a invetiatoriului se afla venitoriulu. Elu cresce, elu da o directiune comunei intregi, si prin acést'a patriei. Invetiatoriulu este centrulu spiritualu alu comunei, deca -si implinesce cum se cuvine detorintiele. Deca invetiatoriulu areta unu interesu viu facia de scola, facia de invetiamentu; deca prin conduit'a sa va atrage in cerculu seu de activitate pre parinti, comun'a intréga; si deca i vá convinge, cumcà scól'a este magazinulu vietii nóstre corporale si spirituale, si asia deca in scola se da o crescere buna, morala si religiosa; deca copiii se voru cresce pentru viétia; atunci buna starea materiala si spirituala, fericirea generatiunei tinere, a omenimei este deplinu asecurata; atunci dicu e cu neputintia, cà poporulu se nu se desestepe, se nu se intereseze de scola si se nu se nesuésca din inima a conlucrá la promovarea invetiamentului.

Pre scurtu fiacare invetiatoriu se folosesc tota ocaziunea binevenita pentru cà se convinga pre parinti despre scopulu scolei, despre necesitatea si folosulu crescerei bune;

intereseze fiacare invetiatoriu de scola si invetiamentu, de buna starea si fericirea consateniloru sei, si atunci succesulu i este ascuratu.

Detorinti'a fiacarui invetiatoriu este, cá se convinga pre parinti despre folosulu practiculu alu scolei, si prin acést'a se descepte in ei interesulu facia de scola si astufeliu se conluere cu dinsulu la ajungerea nobilulu scopu, ce -lu armarese scol'a.

Arangieze fiacare invetiatoriu unu coru de baiati, petrecri scolare, esamene publice la finea anulu scolasticu, la care de sine se intielege se invite si pre parintii scolariloru sei, si acestea serbatori scolastice se le intrebuintieze si arangieze astufeliu, încátu prin ele se atraga se castige inim'a parintiloru, se -i faca, cá acestia se -si tramita voiosi copiii la scola. Se cascige totu asemenea si pre cei ce n'au copii de scola, cá si acestia se ajute scol'a, se contribue fiacare dupa potintia la promovarea invetiamentulu. Invetiatoriulu consciu de chiemarea sa va face colecte, din cari vá provedé cu carti si recuisite de invetiamentu pre scolarii lipsiti de midiloce. Porcedindu astufeliu pre incetulu vomu ajunge acolo, încátu fiacare parinte se va nesui a-si tramite regulatu copiii la scola, fiindu-cá in modulu aretatu vediendu cá invetiatoriulu loru e diligentu si se intereseza de crescerea si bunastarea copiiloru loru, se va convinge, cumcá scol'a in adeveru este necesaria si folositoria. Afora de acea parintii seraci se voru vedé si ajutorati prin acea, cá copiii loru primescu gratuitu carti si recuisite de invetiamentu; si asia desi la inceputu si- voru tramite copiii la scola asiadicându numai din detorintia, mai târdiu o voru face acést'a din convictiune adeverata.

Poporulu românu asculta de carturarii sei, si cu atâtu mai multu de preotulu si invetiatoriulu seu, deca acestia su omeni inteligenti, onesti si conscientiosi intru implinirea detorintieloru sale.

Dreptu acea fratiloru invetiatori cercati numai pre calea acést'a a delaturá reulu. Convingeti poporulu aretându-i prin esemple concrete folosulu practiculu alu scolei, si atunci sum securu cá ve voru ascultá, si -si voru tramite copiii de buna voia la scola. Nu veti avé lipsa de ajutoriulu organeloru [administrative; căci si altucum forti'a si piedepsele nu conduc la scopu, ma din contra instraineza atâtu pre parinti, cátu si pre copii. Cu poporulu nostru mai iute ajungemu la scopu cu bunu decátu cu reulu.

I. F. Negrutiu.

Istori'a anului*).

II.

Nimicu nu erá mai firescu decátu impartirea anului in doue-spre-diece luni; de óre-ce in timpulu intrebuintiatu de sóre spre a ajunge la aceea constelatiune a zodiacului, dela care a plecatu, lun'a trece de doue-spre-diece ori prin fasele sale. Cu alte cuvinte, in decursulu unui anu solaru lun'a ajunge de doue-spre-diece ori in conjunctiune, aflându-se astu-feliu între sóre si pamentu, încátu partea ei întórta spre noi remane cu totulu lipsita de lumina, si noi dicemu ca avem luna noua (noviluniu).

Nu trebuie se uitamu inse, cá între anulu solaru si între timpulu intrebuintiatu de cele doue-spre-diece conjunctiuni seau lunatiuni este cu tóte acestea óre-si care

diferentia. Cáci conjunctiunile urméza regulatu dupa intervale de câte 29 de díle si 12 ore (cu esactitate vorbindu si 44'. 3". 10'') si astu-feliu, spre a trece de doue-spre-diece ori prin conjunctiuni, lun'a are trebuintia numai de 354 de díle (esactu: si 8 ore 48' 37''). Acestu intervalu de timpulu se numesce *anu lunaru* si difere de celu solaru, precum se vede cu 11 díle. Egiptenii au fostu cei de antáiu cari au observatu acést'a diferentia, si cari si-au indreptatu anulu civilu dupa cursulu sórelui, pre cându alte popóre au remasu pre lángha anulu lunaru. In anulu lunaru se computau 6 luni de câte 29, si cele alalte 6 de câte 30 de díle, dupa cum vomu vedé ca se mai întâmpla si astadi in anulu mohamedanu seau alu Egiptei.

Se intielege, ca cunoscandu cu timpulu diferenti'a de 11 díle, toti se adoperau a-si aduce anulu in concordantia cu cursulu sórelui. Pentru acea adoptara datin'a de a mai adauge câte una luna la acelu anu lunaru, in care celea 11 díle de prisosu ale aniloru precedenti, ajungeau se de sum'a receruta pentru una lunatiune. De aci existau si ani lunari de câte trei-spre-diece luni, pre cari grecii numiau *ani emvolismici*; si fiindu-cá lun'a adausa, adeca a 13 se computá totu-de-a-un'a de câte 30 díle, de aceea anulu lunaru emvolismicu numerá 384 de díle in locu de 354.

Evreii esprimau la inceputu lunile anului dupa succesiunea loru prin numerii ordinali de antáia: a dou'a, a trei'a etc. Numai dupa reîntórcerea din captivitatea babilonica, imitandu pre Caldei, li-au datu si ei numiri proprie cari suntu urmatóarele: 1. *Nisan* seau *Abib*, a 2. *Nisan* seau *Zius*, a 3. *Sivan*, a 4. *Thamuz*, a 5. *Ab*, a 6. *Eliel*, a 7. *Tisri* seau *Ethanim*, a 8. *Marchesvan* seau *Marzes*, a 9. *Chislev*, a 10. *Thebet*, a 11. *Sebeth*, a 12. *Adar*.

Anulu evreiloru se distingea in anu istoricu si politicu. Celu istoricu, dupa care se consemnau deosebitele evenimente si istori'a nationala in succesiune cronologica, incepa dela ecuinoctiulu de prima-véra cu lun'a *Nisan*, care corespundea lui martiu alu nostru, desi une-ori cuprindea si câte una parte din aprile. Anulu politicu si economicu incepa cu lun'a *Tisri* ce respundea lui septembrie si câte una data trecea si in octobru dupa legea lunatiuniloru. Dupa acestu anu se plateau decimele si se faceau contractele. Pre lángha aceste mai era la evrii si *anulu sabaticu*, care se computá totu la intervalu de câte siepte ani si in care pamentulu nu se lucra; si in fine *anulu jubilaru*, care erá totu alu cinci-diecilea ce urmá dupa intervalu de câte siepte ani sabatici seau dupa siepte *septemani de ani*. In anulu acést'a se iertau tóte detoriile, robii-si redobéndeau libertatea si pamenturile instrainate se reîntorceau proprietariloru de mai înainte.

Diu'a o distingeau evreii in: a) *Di legala*, care se computá de sear'a pana la cea lalta séra, si erá destinata atâtu pentru actele civile, cátu si pentru cele sacre. Asia se vede celu pucinu din Gen. I. unde Moise, vorbindu de prim'a dí a creatiunei, nu face nici una deosebire între inceputulu si finitulu dílei civile si alu celei sacre, ci díce.

*) Vedi nruhu precedentu alu acestui organu.

numai: „Si s'a facutu séra si diminétia, diu'a antâia“, b) Diu'a naturala, care tienea dela resaritul sôrelui pana la resaritul urmatoriu; si c) diu'a usuala care se computâ la mediulu noptei pana la mediulu noptei următoare. Timpulu dilei se divisa in patru pârti: diminétia, amédi, murgitul serei si sér'a; ér' noptea numai in trei: sér'a, mediulu noptei si reversatulu dioriloru (vigilia matutina). Abia pre la anulu 712 in ainte de Christosu imprumutara dela egipteni orologiulu solaru, cu ajutoriulu caruia poteau impartí diu'a in ore; se întielege inse, ca acestu orologiu nu putea servi si spre impartirea noptei.

Grecii-si formara anulu de 360 de dîle impartite in doue-spre-diece luni, si fia-care luna in câte trei decade à 10 dîle. Cele de antâiu diece dîle formau *decad'a lunei incepatóre* (minòs istamenū); următoarele diece se numiau *decad'a lunei mijlocie* (minòs mesantos), ér' ultimele diece constituiau *decad'a lunei apunetóre* (minòs fihinontos). Prim'a dî din *decad'a antâia* o numiau: *numinia rovuprua* a dou'a: *defter'a istamenu*, a treia: *tritîn istamenu*, urmandu astu-feliu pana la a diecea numita: *decatîn istamenu*. Totu asemenea se exprimau si dîlele celorlalte decade prin numerulu ordinariu corespundietoriu.

Precum vedemu, in calendariulu greciloru nu existâ numirea de *calendae* cá la romani; pentru aceea dicea imperatoarele *Augustu* despre cei ce nu-si plateau datoriile nici una data, ca voru platí *ad calendas graecas*.

Ce privesce numirile luniloru observamu, cá acestea erau forte varie atâtu la Grecii din Europ'a, câtu si la cei din Asi'a. Pentru aceea ne marginimu a dá aci numai numirile usitate la Athen'a cá centrulu si focariulu culturai elvine. Ele sunt:

1. Gamiliòn = ianuariu, 2. Elafivoliòn = februaru
3. Munychòn = martiu 4. Tharghiliòn = aprile,
5. Schiroforiòn = maiu 6. Ecatomycòn = juniu,
7. Miagbitniòn = juliu 8. Voïdromiòn = augustu,
9. Memactiriòn = septembrie 10. Pyanepsiòn = octombrie
11. Andestiriòn = noiembrie 12. Posideòn = decembrie

Dupa caderea greciei sub potestatea Romei, numirile grecesci au fostu inlocuite cu numiri latine, cá: *Januarios*, *Februarios* etc. De almintrea grecii se serveau dela unu timpu óre-care atâtu de anulu lunar câtu si de celu solaru, regulandu-si lunile dupa lunatiuni, ér' durat'a anului dupa cursulu sôrelui; ér' acést'a o faceau din cauza ca, unele din serbatorile lor civile si religióse erau fixate dupa fazele lunare, pre candu altele urmau dupa cele patru anu-tempuri, cauzate prin misicarea anuala a sôrelui pre ecliptica. —

Mai inainte de a vorbí despre anulu romanu, damu aici câte va notitie despre anulu egirei¹⁾ seau celu mohamedanu.

¹⁾ Cuventulugira semnifica fuga. Fug'a lui Mohamedu dela Mecc'a la Medin'a s'a templatu in 16 juliu 622 p. Chr. si de atunci incepe si er'a mohamedana.

Anulu mohamedaniloru e lunar, ér' celea doue-spre-diece luni ale lui se numesca:

1. *Moharem* cu 30 de dîle.
2. *Safar* „ 29 „ „
3. *Rebi I.* „ 30 „ „
4. *Rebi II.* „ 29 „ „
5. *Djumada I.* „ 30 „ „
6. *Djumada II.* „ 29 „ „
7. *Redjeb* „ 30 „ „
8. *Schaban* „ 29 „ „
9. *Ramadan* „ 30 „ „
10. *Schual* „ 29 „ „
11. *Dzul-cadeh* „ 30 „ „
12. *Dzul-hedjeh* „ 29 „ „ in anii comuni, ér' in cei

intercalari cu 30.

Cele doue-spre-diece lunatiuni de preste anu facu, precum am vediutu deja, numai 354 de dîle 8 ore si 48 minute. Considerandu inse anulu comunu tocmai de 354 dîle, restulu de 8 ore si 48 minute da in 30 de de ani unu resultatu de 11 dîle.

De aci provine, cá in fia-care periodu de 30 de ani mohamedanii au câte 11 ani intercalari seau abundanti cu câte 355 de dîle. Diu'a intercalata se adauge totu-de-a-un'a la ultim'a luna a anului. De aceea vedemu, cá lun'a *Dzul-hedjeh* are in tabel'a de mai susu 29 de dîle in anii comuni, ér' in cei abundanti 30.

Anulu romanu cuprindea sub Romulu numai 304 dîle impartite in diece luni, inse astu-feliu, încâtu patru luni aveau câte 31, ér' cele alalte siése câte 30 de dîle. Acestu numeru de dîle nu corespundea inse nici cursulu solaru, nici celui lunar. Pentru cea Num'a Pompiliu mai adause anului inca cinci-dieci de dîle, si fiendu-câ numerului fara sociu i-se atribuia, dupa credinti'a poporului, una buna prevestire, reduse la 29 numerulu dîleloru din cele siése luni, cari pana aci aveau câte 30. In modulu acest'a dispuné de 6 dîle obtienute prin reducere, si de alte 50 din uou adause, in suma avea dar' la indemana 56 de dîle. Din acestea formâ doue luni noue de câte 28 de dîle si le numí: *ianuariu* si *februaru*. Inse Num'a nu se marginí numai la atât'a, ci se vediú nevoitu a mai adauge inca una dî la *ianuariu*, astu-feliu încâtu numai dîlele lui *februaru* remaseru in numeru cu sociu (adeca: 28). Considerandu acumu, cá patru luni aveau câte 31, alte siépte câte 29, si un'a 28 de dîle, vedemu ca anulu romanu reformatu de Num'a Pompiliu cuprindea 355 de dîle impartite precumu s'a espusu mai susu in lunile: *martiu*, *aprile*, *maiu*, *juniu*, *quintile*, *sextile*, *septembrie*, *octobre*, *noiembrie*, *decembrie*, *ianuariu*, si *februaru*.

Dupa reform'a si complectarea acést'a, Num'a insarcinâ colegiulu pontificiloru cu intocmirea carindariului pentru fia-care anu, obligandu-lu totu una data, se se silésca a mantiené concordenti'a intre anulu civilu si celu solaru, încâtu acést'a ar' fi cu potentia dupa normele prescise de dînsulu; adeca prin adaugerea unei luni intercalare la

timpu cuvenitu, precum am vediutu că se facea la anii lunari emvolismici.

Se vede inse ca pontificii fia din nepricepere, fia dintr'un'a culpabila negligentia — n'au urmatu multu timpu prescriptele fundatoriului lor; căci in loculu concordantie intentionate de Num'a se vedea din ce in ce una mai mare divergentia intre anulu romanu si celu solaru. Ba pre la inceputulu seclului alu sieptelea dupa fondarea Romei, confusiunea si caosulu in anulu romanu ajunsese pana acolo, încātu lunile anutimpurilor se mutaseru cu totulu, si cele de prima-véra deveniseru luni de iérna, ér' prima-vér'a cadea in lunile de véra. Delaturarea acestei anomalie se vede ca erá rezervata unui barbatu cá Juliu Cesare. Căci in adeveru, acest'a indata ce ajunsese la dictatura, si propuse a restabilí ordinea si chiar' a reformá anulu lui Num'a. Elu cunoscu inse, ca spre a ajunge la mai bunu resultatu cu reform'a ce-si propuse, are trebuintia de ajutoriulu unui barbatu cu cunoscintie speciali in ale astronomiei. Pentru acea nici nu întârdiá a chiamá la Rom'a pre Sosigene, care erá celu mai celebru astronomu alu timpului seu, si caruia-i incredintia elaborarea proiectului pentru regularea anului. Sosigene aflá cá resultatu alu observatiuniloru si studiiloru sale, că anulu solaru ar' fi tocmái de 365 de díle si 6 ore. Astu-feliu Cesaru dupa sfatulu lui Sosigene mai adause inca 10 díle la cele 355 din anulu lui Num'a, complectandu-lu la 365, cari le distribuí estu modu in cele 12 luni, incatu 6 din acestea, anume: ianuaru, martiu, maiu, quintile, octobru, si decembre, numerau câte 31, ér' cele alalte câte 30 de díle, afara firesce de lun'a februaru, care remase numai cu 29. Dispuse totu-una-data cá unulu regulatu de dënsulu se încépa cu prim'a ianuaru 709 dupa intemeierea Romei seau 45 in ainte de Christosu. Inse fiendu-cá excedentulu anualu de 6 ore, indicatu de Sosigene, da in cursu de 4 ani una dí complecta, pentru acea prescrie, cá fia-care alu patrulea anu se numere 366 de díle, ér' diu'a formata din cele patru excedintie anuale, se se adauga la lun'a februaru, care erá cea mai scurta.

Lun'a *quintile* din anulu lui Num'a se numí intr'alu lui Cesare: *juliu*, dupa numele reformatoriului; ér' *sextile* primí sub imperatorulu Augustu numele acestuia; si cá se n'aiba díle mai pucine de cátu cele alalte, i-se mai adause un'a ce se luá din februaru. De aci provine ca acést'a luna, careia Cesare-i dede 29 de díle n'are decātu numai 28 in anii cei comuni.

Cumca romanii ar' fi avutu pana la anulu 491 dupa intemeierea Romei una idee despre impartirea dílei in ore, nu pote fi nici vorba, de ore-ce pana la acelu anu n'aveau cunoscintie de nici una specie de orologiu. Pentru acea se si vede, ca dupa usulu militariu, nóptea se impartea in patru vigílie; er' pentru deosebirea unoru parti din timpul, dílei ce se computá dela mediulu noptei, erau in usu una multime de numiri cá: gallicinium, canticinium, ante lucem, mane, ad meridiem s. a. Pre la anulu 491 U. C. imprumutara inse si ei orologiulu solaru dela egipteni,

că si evreii si grecii; ér' orologiulu de apa fú introdusu la dënsii in anulu 595 dupa intemeierea cetatei. Acestu aparatu se numia de comunu *clepsydra* dela grecesculu *κλεπτω* = furu, detragu, si *ὕδωρ* = apa; elu constá dintr'unu vasu de sticla ce avea in fundu una mica gaurice prin care trecea ap'a, inse numai picuru de picuru, si dupa impucinarea ei se cunoscea mesur'a timpului.

J. Marculetiu.

Filoxer'a.

(Phylloxera vastatrix).

II.

Precum amentisemu, filoxer'a nascuta din oulu de ierna uneori merge pre radecini in josu, alteori inse se urca pre frundie si pre acestea impungundu-le causéza nodositati in forma de gogósie. Numerulu acestoru gogósie variéza dela 10—80. Filoxer'a ce a causatu acestea gogósie depune óua si inca fora de a se fi imparechiatu, din acestea esa filoxere, cari érași causeza prin impunseturile lor gogósie; acést'a preste vera se repetiesce de mai multe ori, pâna candu acestea specie de filoxere descindu la radecinele vitiei. Altcum se póte afirmá, cumcá preste totu, in Europ'a cu multu mai arareori se afla gogósie pre frundiile vitiei, de cátu in Americ'a; deunde trebuie se conchidemu, că filoxerele esite din oulu de ierna mai adeseori descindu la radecinele vitiei, si dupa cum s'a adeveritu prin esperintia numai pre frundiile vitiei americane s'au indatinatu a se urcá.

Din cele dise pana aci se vede cumcá genes'a filoxerei este fórte complicata si cumcá in multe se unesc cu genes'a seau cu cursulu de desvoltare a peduchiloru de frundie.

Filoxer'a se desvólta si se sporesce tare, numai cátu acést'a depinde dela clim'a si dela pusetiunea geografica; unde-i favorescu acestea, acolo preste véra se desvólta si 14 generatiuni si se póte dice că din o singura filoxera (hermafrodita) pâna tomn'a se sporesce la unu milionu; deci pote se lipsesca filoxer'a aripata seau cea ce causéza gogósie si pentru acea inmultirea ei nu este impededata.

Cunoscemu dar' genes'a filoxerei si capacitatea ei de sporire, se vedemu, cum causéza ea reulu in viti'a de vinia. Scimu, că filoxer'a e provediuta cu o tieve fina; acést'a o intrebuintieza ea spre a suga suculu din radecinele vitiei. Filoxer'a prin acést'a odata rapesce dela vitia nutrementulu, a dou'a ora face necapaci radecinele de numai potu functiuná cá organe de nutrire si prin urmare viti'a trebuie se piéra. Deca acum pre radecinele vitiei se afla mii si mii de filoxere, pre acea trebuie se se arete semnele de perire celu multu in anulu alu treilea déca nu in alu doilea. Periclulu se manifesteza asia: *mladitiile suntu mai slabe cá de ordine, frundiile nu se desvólta deplinu ci remanu micutie, si inca prin Juliu incepu a se ingalbini ma uneori si mai carundu.* Ingalbinierea difere de cea naturala, in cátu acést'a joca in brunetia, pre cându cea causata de filoxera are infaciariere morbida si s'ar poté asemená cu a frundiiloru de fasole cópta. Unde vedi o atare ingalbiniere formându unu petecu mai micu seau mai mare, dar' totu-de-a-una rotundu, acolo poti portá fric'a, că ospele neasceptatu a sositu.

Dar' este interesulu economului, cá se nu ascepte chiar' pana candu se areta tote semnele periclului, cu atátu mai vértosu nu, că-ci deca vini'a este bine tractata, bine gunoita, va fi in stare se traiesca cu filoxer'a unu

anu, (pote chiar' si doi), fora a dá semne de slabitune si prin acea a descoperi present'a filoxerei.

De comunu inse in anulu alu doilea viti'a inficiata nu va da lemnu asia puternicu cá de alte ori, desi frundi'a nu va icalbini inainte de tempu, si se póte, cá strugurii se se cóca, dar' deca vomu cautá la radecin'a vitiei vomu aflá, cá acea are nodositati si cá scorti'a ei ici colea este crepata. In anulu alu treilea lemnulu este si mai slabitu, frundi'a remâne micutia, merunta si se ingalbinesce prin Juliu seau si mai curundu; radecinele au nodositati si unele din ele suntu chiaru despoiate de scortia si parasite de filoxera, in câtu acestea ne mai aflandu in ele nutrementu din abundantia, leau parasitu si s'au dusu pre radecinele altei vitie, unde se potu nutri mai bine si mai cu usiorintia. In anulu alu patrulea lemnulu nu mâna mai de locu, viti'a trage de mórte, radacinele celea gróse suntu cu totulu despoiate de scórtia, er' de celea (merunte) capilari neci poveste, acelea deja au pieritu.

Acesta ar' fi cursulu de perire alu vitiei inficiate de filoxera, dar' dupa ce acel'a este supusu multoru impregiurari dominante, pentru acea pre candu in unele locuri perirea merge repede, pre atunci in altele se intempla pre incetulu si asia dicându stagneza mai multi ani.

Se póte intemplá si acea, cá semnele indicate se se arête in cutare vinia, dar' pentru acea inca nu urméza, cá acea se fia atacata de filoxera, ci starea ei disordinata, morbósa, póte se fia causata de altu reu. Deci nu trebuie facutu indata alarmu de filoxera, ci deca se manifesteaza in cutare-va vinia fenomene abnormali, mai ántáiu cu de a meruntulu se esaminamu viti'a así'a, cá scotemu unele vitie cari au ingalbinitu inainte de tempu si privindu-le cu stiel'a maritoria, ne vomu convinge, deca aievea se afla pre ele filoxera seau nu. Deca nici cu stiel'a maritoria nu aflamu respective nu vedemu filoxer'a, atunci cautamu la form'a radecineloru si anume: déca radecinele capilari suntu frumóse, brunete si pana la virvu au grosimea egala, e semnu, cá filoxer'a lipsesce, din contra, deca acelea au nodositati gróse cá cotorulu penei de gáscé, si suntu de colóre verdia alba, atunci viti'a este inficiata.

Precum la altu reu asia si aici, cu catu mai curundu se va descoperi acel'a cu atátu mai usioru si mai securu se va póte si ajutá. Deci se recomanda cá fiacare proprietariu de vinia cu ingrigire se-si esamineze vini'a, si mai cu sema acei'a cari si-au procuratu vitia din strainatate. Indata ce se va aflá filoxer'a, numai decátu suntu de a se incunoscintia despre acést'a oficiolatele respective, pentrucá acelea se póta esmite unu specialistu, carele va esecutá esaminarile ulterióre, dupa cari va face amendamentele necesarie.

La esaminarea filoxerei avemu lipsa de lupa, cu carea inse nu se potu destinge bine singuraticele parti ale corpului, si pentru cá se o potemu face si acést'a, trebuie se avemu unu microscopu, carele cu atátu este mai necesariu, in câtu adeseori suntu animalcule pre radecinile vitiei, cari forte usioru se potu confundá cu filoxer'a. Asia de es. unele specie de Podura, ma chiar' unii peduchi de frundie inca se afla uneori pre radacinele vitiei; mai departe Hoplophora aretata, Tyroglyphus si altele. Deci atragemu atentiunea esaminatoriului la tóte acestea impregiurari.

(va urmá).

Intrebuintiarea castanielor selbatice.

Analisele facute demustra, cum-cá castaniele selbatice contienu 50%^o apa, 1%^o cenusia si 49%^o parti organice si anume 5%^o proteinu cruđu, 2%^o fibre, 42%^o materii libere

de nitro genu in forma de amilu, si 2%^o unsóre cruda. Amilulu gatitu diu castaniele selbatice intreese pre celu fabricatu din gráu seau din crumpene. Suntu tienuturi, in cari se folosesce singuru amilulu gatitu din castanie selbatice. Amilulu acést'a se fabrica asia: Fructele se despoie de cogia, se punu in apa, se sdobescu si se amesteca bine, dupa acea erasi se pune pre ele apa prospeta; le fremênta bine cu mân'a, dupa acea le stracura, ántáiu prin o srtacuratoria mai dura, dupa acea printr'un'a mai fina si in fine le lasa se stée cam o di in apa recee. In alt'a di ap'a, ce a capetatu colórea verde, se versa dimpreana cu totu ce inota pre ea, éra amilulu sedimentatu se tractéza cu apa recee, se mesteca, si din nou se stracura. Dupa acea éra si se versa apa pre elu, si acést'a se face pana cându ap'a nu curge de pre elu curata, in fine se stracura prin o pánza curata. La facerea amilului trebuie observatu curatieni'a cea mai mare, cá-ci altucum amilulu nu va avea colóre alba ci sura.

Castaniele selbatice inse nu se intrebuintéza numai la fabricarea amilului ci ele presteza si unu nutretiu forte bunu pentru vite, oi si porci, ma in cuantu mai micu se potu dá si cailoru, ér' deca voimu se le damu in cuantu mai mare, atunci se pretinde o pregatire anumita, pentrucá castaniele selbatice contienu una materia amara, carea intrebuintiata cá nutrementu in cuantu mai mare, póte causá confusiu in digestiune. Acést'a materia amara e caus'a, de la inceputu vitele nu au voie se mânânce castaniele si deca nu se amesteca cu altu nutrementu une ori nu le mânca de locu. Mai iute se dedau cu ele oile.

La totu casulu este consultu, cá se se delature materi'a cea amara si acést'a o potemu face asia: castaniele se usuca la aeru, seau in cuptore si dupa acea se desfacu de cogia, apoi se tienu in apa 2—3 dile, prin ce pierdu asia multu din amaréla, incátu animalele le mânca bucurosu. Castaniele usucate se macina seau se sdobescu si apoi se amesteca cu taritie seau cu altu nutretiu si astu-feliu se intrebuintéza la nutritie animaleloru. Pre di unu bou capeta dela 1—5 chilo de castanie, gradatu. A dá pre di câte 10 chilo nu e de recomandat, de ore-ce castaniele nu numai influintiéza in modu iritatoriu din cauza materiiloru amare ce contienu, dar' in cuantu mai mare potu causá inflare. Din castanie se potu consumá 3%^o protein, 36%^o hidratu carbonicu si 2%^o unsóre. Ingrasiarea se intempla repede si animalulu forméza multu seu. Vacele de a fetá cu unu cuvêntu animalele de a fetá nu trebuie nutrite cu castanie. Deca voimu se ingrasiamu porci cu castanie selbatice, atunci castaniele trebuie se se si fierba, nu numai se se meruntiésca.

Castaniele selbatice servescu si cá medicina la diarhea, galbinéla si in contra vermiloru etc. Castanii de pre unu hectaru producu la 250 hectolitru de castanie; una hectolitru apesa 40 chilo.

Deci merita, cá se cultivamu castanii selbatici, nu numai pentrucá aceia servescu cá arbori ornamentali si cá atari decoréza gradinele, aleele si stradile, ci si pentru folosulu loru economicu si industrialu.

Concurinti'a.

— schitia din economi'a nationala popolara. —

Joanu Vezanu, calfa de croitorin si-a castigatu unu capitalu frumosu in caletori'a s'a, Dupa ce a ámblatu prin tóte orasiile din tiera si pretotindenea a lucratu multu-pucinu s'a intorsu la Teusiu unde odinora si- incepusse matestri'a cá ucinicu, si aici si-a deschisu laboratoriuu seu

de croitoriu in vecinatatea unui croitoriu betranu, cu numele Carolu Frundia. Aici incepu a lucra cu masina si dupa moda.

Sermanulu betranu, Erundia, ambla din casa in casa plangandu-se pentru concurentia, spunandu pretotindenea, ca Ioanu Vezanu numai catu scie povesti multe, ce cosa nu cosa destulu de tare, si altele de acestea.

Dar' plansorile lui nu avuse succesele dorite. Mergau cu droia se veda masina de cusutu. Tinerulu croitoriu cu placere areta ori si cui, ca cum se pote aduce in miscare masina si cum cosa, si a demonstratu, ca lucrulu, desi se gatesce repede, e destulu de tare si bunu.

Dupa acestea multu s'a vorbitu despre concurentia. S'a enaratu ce bune si ce rele pote aduce acea si in fine s'a constatat, ca acea are cu multu mai multe parti bune de catu s'ar' fi crediutu.

„Betranulu Frundia — dise cineva — n'are ce se face, de catu se-si cumpere una masina de cusutu.

De aci in colo totu-de-a-una vomu porta vestimente frumoase si scumpe, ca se fimu placuti betranului Frundia! — dise unu altulu.

Eu acea numescu progresu adeveratu, dise unu alu treilea, deca cea ce producemu e destulu de eftinu si pretulu lucrului inca nu e mai micu, decatu mai inainte. Concurintia este forte folositoria, respunse invetiatoriulu, carele intrerupse vorbirea. Aduti amente, catu de scumpu era sacharulu la noi, candu se vindea numai intr'unu locu.

Vasiliu. — Eu sciu: atunci plateamu de fonu 47 cruceri:

Invetiatoriulu. Si acum? Vasiliu. Acumu una jumetate de chilo e cu 32 cr.

Invetiatoriulu. Dar' pre negutiatoriu sacharulu — costéza numai 26 cruceri; cei alalti i- vinu pentru transportu si ostanela. Zaharia. Vecinulu nostru Samuilu a luat prea multu 47 de cr. pentru una jumetate de chilo.

Invetiatoriulu. Eu asia credu, ca nu. Deca dta vecine Zacharia singuru ai consuma sacharu in Teiusiu, si ai tramite dupa unu chilo in orasiulu vecinu: ar' trebui se plateci pentru adusu 1 fl. 50 cr; presupunendu, ca-ai capeta sacharulu cu 60 cr. dta, ar' trebui se dai cu totulu laolalta 2 fl. 10 cr. Acea apoi ar' fi totu un'a, deca ar' lua si mai multu: transportatorulu aloru 10 chilo de sacharu nice nu poftesce mai multu de 1 fl. 50 cr.

Domnulu Samuilu trebuie se traesca din negutiatori'a s'a si pentru ca se pota traí: dora a fostu constrinsu se venda sacharulu cu 47 cr. Acum vine in orasiu unu altu negutiatoriu si deschide bolta, acest'a de abia pote reesi si cu unu cascigu mai bagatelu in atari imprejurari domnulu Samuilu trebuie se scarésca pretiurile.

Eta concurenti'a“.

Vasiliu. Concurintia scáresce pretiurile si prin acest'a fia care casciga.

Zacharia. Singuru negutiatoriulu trage cea scurta.

Invetiatoriulu. Acest'a nu totu-de-a-un'a e segura. Decandu e mai eftinu sacharulu, se consuma mai multu si se póta, ca domnulu Samuilu éra si se afla la cascigulu celu vechiu.

Zacharia. Nu credu, ca sacharulu de presinte se- aduca atata, catu in ainte de concurentia, dar' acum vinde si cutite, hárletie, ciocane etc. cugeta, ca totu-si diametralu casciga mai multu, decatu inainte de acea.

Invetiatoriulu. Deca n'ar fi intrevenitu concurenti'a, atunci tote asia ar' merge, ca si mai inainte; dar' acest'a are unu efectu iritatoriu si noi din acest'a tragemu folosu, de ore ce éta acum potemu cumpera si in

orasiulu nostru totu-feliulu de instrumente, pre candu inainte de ast'a cramu constrinsi a ne osteni pentru acestea pana la Aiudu ori Belgradu.

Vasiliu. Negutiatoriulu celu nou vinde si carti si si- aduce si alte celea din Belgradu.

Invetiatoriulu. Noi ne nisumu se capetamu celea necesarie, catu se póte de eftinu si acest'a o scie bine si fabricatoriulu si negutiatoriulu, pentru acea si ei se silescu ca se produca catu de eftinu si se ni procure totu-feliulu de articlii. Celu mai pucinu scumpu atrage la sine pre cumperatori si astu-feliu si- face cascigu, carele este remuneratiunea ostaneloru sale pentru serviciile aduse poporului.

„Er' acea se o scimu, cumca totu ce este eftinu, decomunu e si mai reu; pentru acea mai bine se platimu cu ceva mai multu, numai catu obiectulu se fia mai bunu, se tiena mai multu.“

Promenade si plantatiuni.

Influinti'a favorabila a arborilor asupra salubritatii a fostu contestata de unii autori, si opiniunea lui Chevreulu a fostu combatuta prin argumente de valóre mica. Chevreulu considerandu, dupa o comparatiune ingeniósa, arborii ca totu atatea tuburi verticali de drenagiu, crede ca ei exercita o aspiratiune salutara asupra umiditatii solului in care se gasescu implantate radecinile lor; si elu sustine ca inmultirea in orasie este favorabila salubritatii lor.

D. Jeannelu nu dá mare inportantia arborilor; elu, calculandu cantitatea de acidu carbonicu respandita in aeru prin respiratiunea umana si aceea care o absorbe respiratiunea vegetala, conchide ca va trebui celu pucinu una padure cu o intindere de o jumetate ectaru pentru a absorbi acidulu carbonicu produsu in 24 ore de unu adultu¹⁾. D. Jeannelu sustiene ca rolulu arborilor ca midilocu de purifiatiune a aerului este neinsemnatu, si invoca pentru acest'a asemenarea chimica intre atmosfer'a din localitatile bogate in arbori si aceea din localitatile fora plantatiune. D-sa merge mai departe inca, si dupa ce tagaduesce cu totulu arborilor acestu oficiu de salubritate, ce traditiunea lu atribue, nu intardie a considerá ca arborii au din contra, o influintia defavorabila fiindu-ca ei mentinu aerulu umedu, impedece usucarea stradeloru, si facu, ca cetatienii se platésca scumpu recórea de véra, cu frigulu ce-lu producu érna, oprindu radiele sórelui. D. Jeannelu forméza urmatoriele conclusiuni practice: 1° Trebuc ca arborii se fie asiediati la o departare de casa egala cu inaltimea lor; 2° stradele largi de 20—25 m. numai, trebuie se fie plantate; 3° acesti arbori trebuie se formeze in centrulu calei o alee larga de 6 metri; 4° trebuie a taiá arborii la 7—8 metri, si a taiá crengile (in largime) cari privescu spre case; 5° in stradele largi de 30—40 m. cum suntu bulevardele Parisului, se pote planta doue renduri laterale, inse ele trebuie se fie separate de case prin celu pucinu 10 metri.

D. Foussagrives dice ca parerea lui Chevreulu cu tota opositia d-lui Jeannel, remáne intacta; inse trebuie

¹⁾ *Annales d'Hygiene publique.* — t. 43, 1850, p. 49.

judicata cestiunea in modu absolutu, fàra a considerà climatulu si largiunea cailoru. Scimu cã la nordu se plantéza stradele a caroru largime e de 25—30 m.; spre sudu stradele largi de 17—20 m. se acomodéza fòrte bine celoru 2 rînduri de arbori, cari dau caseloru umbra de care au mare trebuintia si in acelasi tîmpu, le ofera unu paravanu fòrte utilu contra pulberii de pe strade. Arborii intretienu umiditatea solului, dar' numai vér'a, cându au frundia, si acésta umiditate fixéza pulberile si lucréza in sensulu udareii stradeloru. Apa subsolului trece in radecini, traverséza arborulu si merge se se respândéscã in atmosfera prin transpiratiunea vegetala. Mai multu, apa acésta, totu-déuna incarcata de materii organice pe cari le dà arboriloru spre nutritiune, merge in atmosfera curata inofensiva.

Asia dar' arborulu este in acelasi tîmpu unu instrumentu de aspiratiune, de filtru si de desinfectiune. Din acestea punte de vedere avantajiele ce ni le dau arborii suntu incontestabile.

In orasiile unde caldura sórelui in tîmpulu verei este mare, arborii dau umbra; érn'a cându trebuintia este mai mare de lumina, radiele sórelui suntu prea putinu óprite de arborii despoiati de frundie. Altu avantajiu ce ni-lu dau arborii este productiunea *ozonului*, acelu oxigenu nascându, care prin afinitãtiele sale asia de energice, constituie unu midilocu puternicu de destructiune a materieloru organice, ce se gasescu in atmosfera in momentul cându elu se degaja din frundie.

Daca arborii nu reducu acidulu carbonicu continutu in aeru, dupa parerea d-lui Jeannel, apoi, nui mai putinu adeveratu cã ei lucréza contra altoru cause de viciere ale aerului. Astadi se canta, prin analiza, cantitãtiele de acidu carbonicu continute in o atmosfera viciata, numai pentru cã ele indica, cându intrecu proportiunea normala, ca se afla *alta viciatiune* care nu este totu-déuna justitiabila reactivelor de laboratoriu, inse a caroru fiintia este scósa la ivéla prin *sanetate*, care este unu reactivu multu mai delicatu de câtu cele-alalte. Acidulu carbonicu, dupa d. Foussagrives, nu este de câtu *eticheta* atmosferei viciate.

Afara de aceste avantaje ce ni le ofera arborii, apoi unde puneti rolulu loru de ornamentatiune? Omulu nu traiesce numai cu oxigenu; pulmonii fiindu satisfacuti, remãnc in elu inca *ceva*, care -si reclama energicu partea sa; si apoi nu valoréza nimicu óre pentru ómenii esilati intr'unu sahara de petrissiu, de a-si avea privirile incãntate de acésta frumósa colóre verde, care le este data asia de graciosu de natura si care le amintescce incãntatórele positiuni dela tíera cu arborii loru maretu? Cu dreptu cuvêntu dice autorulu nostru de predilectie cã „orasiile iubescce arborii, inse arborii nu camu iubescce orasiile si ei pieru adeseori cã si cum ar' fí cuprinsi de nostalgie“.

Inainte de tote se vedemu cum stau unele orasie mari in privinti'a promenadeloru si plantatiuniloru.

Raportulu prezentatu in Junie 1868, de prefectulu Senei, evalua la 1783 ectare suprafatia promenadeloru

plantate si a scuariloru din Parisu. Din acésta cifra, 87 ectare apartienu celoru 72 de scuaru, 8 parcului Monceaux; 18 parcului Montsourisu; 800 padurei de la Vincennes si 847 padurei de la Boulogne etc. Lungimea stradeloru plantate era de 131 kilometri, umbrite fiindu de 96,000 arbori. Numerulu arboriloru de aliniere, dupa raportulu de la 1872, este de 102,154. Pretiulu unui arbore ordinaru de aliniere este de 184 lei cu totulu, Tóte caile publice mai largi de 26 metri suntu plântate cu unu rindu de arbori de fia-care parte. Acele cari au mai multu de 36 m. au duplu rendu; in cele mai largi de 40 metri, se gasesce in midiloculu loru unu platou plantatu, si intre fia-care rendu de arbori si case este o sosea si unu trotuaru. Intre case si intre arborii de aliniere totu-de-a-una este o distantia de 5 metri, si rendurile de arbori suntu separate totu prin 5 metri.

In Londra suntu: Saint-James-Park, Hyde-Park, Regents-Park, Greenwich-Park. Cele mai multe orasie din Angli'a suntu provediute cu scuaru si gradini.

New-York are 23 parcuri cu o suprafatia de 403 ectare. Parculu centralu are 344 ectare, dintre cari 17 suntu acoperite de apa. Elu are 71 km. drumu de trasuri, 8,849 metri pentru calareti si 45 km. drumu pentru ómeni. In 1870 numerulu persóneloru cari visitara acestu parcu, in trasuri s'a ridicatu la 112,245.

Alte orasie suntu dotate cu promonade vaste si plantatiuni numeróse. Turinulu are aleiuri sau promonade publice cu o lungime de 36 km. si plantata cu 18,500 arbori; *Thiergarten* din Berlinu este lungu de o leghe si totu asia de largu etc.

Astadi orasiile emuléza in ceea ce privesce pietiele monumentale, promenadele si gradinile publice. Lionulu este dotatu cu curti spatióse si cheiuri plantate; pe laturile *Saonei* si-a creatu o strada *l'Anonciade aux Chartreux*, o larga cale plantata cu sicomori (agudii); a regulatu si plantatu piati'a Napoleonu; a reunitu pe piati'a Bellecouru totu ceea ce orticultur'a decorativa a realisatu mai elegantu; a creatu acea frumósa promenada *de la Tête d'oru*, pe care Lionessii o compara cu orgoliu cu promenadele cele mai laudate din lume.

Marsilia a plantatu arbori pretutindinea pe unde a pututu, si-a plantatu caile de comunicatiune; si-a facutu frumósa promenada *Prado*; si-a garnisitu cu scuaru elegante locurile parasite si respãntiile sale etc.

Orasiile cele mai putinu importante chiaru, suntu astadi cuprinse de acésta emulatiune salutara, si au datu locuitoriloru loru, mai alesu celor'a pe cari miseria i tine totu anulu in orasiu, acésta distractiune asia de morala si asia de sanatósa in acelasi tîmpu, ce o gasescu, dupa o di de sudori si munca, in o scuara, unde fie-care visitatoru este ca la elu acasa si se bucura de unu luxu, care nu erá facutu alta-data decãtu pentru bogati. Trecându pe dinaintea acestoru scuaru, nu poti se nu te opresci unu minutu, ca se te invescesci de egalitatea taturoru inaintea

aerului curatu, a recórei si a luminei. Si copiii, cum crescú ei óre intr'unu orasiu fora ajutoriulu acestoru promenade si a acestoru gradini? Acést'a este fora indoéla un'a din trebuintiele mai de capetenie ale unui orasiu, si igienistii constata adi cu bucurie ca gustulu pentru plantatiuni si promenade merge respândindu-se din ce in ce mai multu in orasiu. Promenadele cu plantatiunile lorú suntú plumanile orasiului; ei respira cu atátu mai bine, cu cátu suntú mai vasti. (Fonsagrives).

Promenadele dar' in interiorulu orasielorú au infiuincia din celea mai fericite, pentru-cá se ne faca a itielege importantia lorú.

Proiectulu.

Conferintiei profesoralii tienute in Sigetulu Marmatiei.

Profesorii dela scólele medie de statu din Ungaria si dela celea ce suntú sub conducerea statului au adusu in conferintia tienuta la 6 Juliu a. c. in Sigetulu Marmatiei urmatoriele decisiuni:

1. Dupa ce presedintele reuniunii in adunarea generala presenta a facutu promisiune de form'a unui programu decisu, cumcá prin conferintia profesorilor din Budapést'a nu numai va urgitá seperatu pragmatic'a de servitiu ce mai multu asecura pusetiunea oficioasa a profesorimeii, ci totu-un'a-data si in forma de proiectu o va substerne guvernulu de instructiune, opineza, cá totu proiectulu de acést'a natura facutu de comisiunea esecutiva, se póte resolví in cerculu acestei pragmatice.

Dar' si pana cându acést'a cestiune s'ar' poté resolví in modulu proiectatu, spre imbunatatirea starei materiali afla de lipsa, cá inainte de tóte e de a se regulá relutulu de cortelu amesuratu raporturilor de inchiriare, ce se afla in singlariticele orasie.

2. Vacantie de profesori suplenti suntú de a se implé cu candidati de profesori diplomati, profesorii astufeliu denumiti cându intra in servitiu se depuna juramentu si indata se fia considerati de capaci pentru pensiune, si la tempulu determinatu se fia denumiti de profesori ordinari.

3. Lefele de astadi a-le profesorilor se se augmenteze graduatu ori in salariulu respectivu, ori in suplementulu quinquenalu.

4. Se se definesca corectu calificatiunea profesorilor respective invetiatorilor de gimnastica si se se ordinez starea materiali si oficioasa a invetiatorilor de gimnastica aplicati cu atare calificatiune si decisu se se amelioreze facia de cea de astadi sistemisandu-le salariulu, relutulu de cortelu si pensiunea.

5. Legea de incompatibilitate se se schimbe asia, incatu si profesorii dela scolele medie se pota fi membrii legislatiunii.

6. Se se faca dispusetiuni regnicolari cu privire la imbunatatirea starei profesorilor confesionali si comunali.

7. Acestea decisiuni se se substerna cá proiectu la adunarea cea mare XXIII a reuniunii regnicolari a profesorilor dela scolele media, cu rogarea, cá acea se-lu dechiare de alu seu si pre langa o suplica cátu mai ingraba se-lu inainteze la diet'a magiara si la ministeriulu de cultu si instructiunea publica.

Sigetulu Marmatiei 6 Juliu 1889.

Din comisiunea conferintiei suntú suscrisi doi membri ai reuniunii (Országos Középskölai tanáregyesületi közlöny).

Bibliografia.

Indreptariu teoreticu si practicú pentru

„Aritmetic'a din scol'a poporala,“

in folosulu preparandiloru (normalistiloru), a invetiatoriloru institutoriloru, si a altoru barbati de scóla de *V. Gr. Borgovanu* profesoru de pedagogia la scol'a normala de institutori in Bucuresci. Carte aprobata de comisiunea scolastica archidiecesana din Blasiu, prin decisiunea consistoriala cu Nru 3737 din 24 Novembre 1889. Blasiu 1889. Tipografia Seminariulu Archidiecesanu in Blasiu. Pretiulu 1 fl. 80 cr. Pentru Romani'a 4¼ lei. Acést'a este titulu noului opu pedagogicu esitu din pen'a cunoscutulu si distinsulu nostru scriitoriu.

Prin opulu acést'a precum si prin indreptariulu teoreticu si practicú pentru „*Invetiamentulu intuitivu*“, din care acum avem a dou'a (II) editiune, auctorulu a suplenitu o mare lacuna in literatur'a nostra pedagogica. Recomandamú deci cu tota caldur'a scrierile Domnulu *Borgovanu*; totororu barbatiloru de scola le recomandamú cu deosebire totororu invetiatoriloru romani, din bibliotec'a caror'a nu-i iertatu se lipsesca aceste opuri de mare valoare pedagogica.

Concurre.

Pentru complinirea posturilor de invetiatori la scólele confesionale gr. cat. a) din Merisioru si b) din Barbatenii superiori, ambe in Protopopiatulu Jiului se escrie concurre cu terminu pen' la 15 Octobre st. n. 1889 pe langa emolumentele urmatorie:

I. La Merisioru:

1. Salariu anuale de 200 fl. v. a. platitu dela comun'a basericésca in rate treilunarie decursive;

2. Cortelu naturale in edificulu scolare;

3. 4 orgie cubice lemne focali gatite si aduse gratis la cas'a scolara de cátra comun'a basericésca spre incalditulu scólei si a locuintiei docentale.

II. La Barbatenii superiori:

1. Salariu anuale de 150 fl. v. a. platitu de catra comun'a basericésca;

2. Cortelu naturale in cas'a scolara;

3. 4 orgie cubice lemne focali gatite si aduse gratis la cas'a scolara de cátra comun'a basericésca spre incalditulu scólei si a locuintiei docentale.

Doritorii de a obtiené ver' unulu dintre aceste posturi au se-si inainteze recursele lorú pâna la terminulu defiptu la Oficiulu Protopopescu gr. cat. alu Jiului in Petrosieni, provideute a) cu absolutoriu preparandiale, b) cu testimoniulu de calificatiune docentala si de calificatiune din limb'a magiara, c) cu atestate despre anii servitiului de pâna aci, si d) cu adeverintie despre portarea lorú morala si oficioasa.

Din Siedintia Consistoriala tienuta in Lugosiu la 2 Augustu st. n. 1889.

Istor'a diecesei romane greco catolcie a Oradei Mari, de Dr. *Joanu Ardeleanu*, fasc. II-le bros. 60 cr. v. a.; se póte procurá dela auctorialiulu ei.